

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Disputatio Prima. De Voto, & Iuramento.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

TRACTATUS SECVNDVS
de Religione.

DISPUTATIO PRIMA.

De Voto, & Juramento.

QUÆSTIO PRIMA.

An votum castitatis, vel Religionis emissum, à valde proclivis in venerem, obliget ad abstinendum à matrimonio? & quid si fragilitas post emissum votum adveniat.

S. I.

QUOD primam quæstionis partem, negativam sententiam amplectuntur gravissimi Doctores asserentes, posse licitè matrimonium contrahere, ac si votum non emisset. Sic M. Petrus de Ledefma in sum. 2. p. tr. 10. de voto cap. 2. post 4. c. 1. §. 1. Lo sexto, y ultimo digo. * sol mihi 617. * Si Pedro (inquit) se siente muy flaco, y con mucho peligro de ofender a Dios, no està obligado a cumplir el voto simple que haze de Religion, presumiendo de si, mortal mente hablando, que la Religion por la imperfeccion suya, le ha de ser de mas danno, que provecho, &c. Mas si haze voto solemne de Religion, es valido el voto, y obligatorio. Esta doctrina se facit claramente de S. Thomas, y de Cajetan. 2. 2. q. 88. ar. 2. ad 3. Pruebas lo primero, en quanto a la primera parte. Solo el acto de virtutes materia de voto (como ya està declarado) y en nuestro caso el tal voto considerado en tal individuo, dexa de ser acto de virtud, y redunda en danno el spiritual del que le haze, luego no es valido. Lo segundo se prueba. El voto se deve hazer de lo que es mas util, y provechoso al alma de el que le haze, como consta de su definicion, y de la doctrina de todos, y en nuestro caso no se halla esto, como consta de sus terminos: luego no es valido el tal voto. * Quid clarius?

2. Hanc doctrinam deducere sibi videtur Ledefma ex D. Thoma, & Cajetano, & benè quidem: quia abstinencia à nuptiis non magis est materia voti, quam maceratio carnis per vigiliis, & jejunia, sed hæc non utrumque est materia voti: quia ut ait D. Thomas: * Non est Deo accepta, nisi in quantum cum debita discretionem fit, ut scilicet concupiscentia refrenetur, & natura non nimis gravetur, & sub tali tenore possunt hujusmodi sub voto cadere. * Ergo item dicendum de abstinencia à nuptiis, nempe solum posse sub voto cadere, quando natura non nimis inde gravetur, secus si propter fragilitatem res aliter se habeat, & in præjudicium & periculum animæ voti observatio vergere videatur.

3. Ideo hanc opinionem, cum Ledefma, tenet Bonacina tom. 2. circa 2. decalogi præcep. disput. 4. quæst. 2. parit. 1. num. 26. dicens. * Octavo sequitur, invalidum esse votum castitatis, vel Religionis, vel non nubendi, factum ab eo, cui salubrius est matrimonium, ob

incontinentiam, & lapsum in res venereas. Ita Petrus de Ledefma, & alii apud Sanchez lib. 4. cap. 8. n. 9. contra eundem Sanchez num. 10. Ratio est, quia votum debet esse de meliori bono; in tali autem casu, non est de meliori bono, cum melius, & salubrius venienti sit matrimonium quàm abstinencia à matrimonio.

* Sic ille. Eiusdè sententiæ sunt Quintana duennas to. 1. Singul. tract. 9. Singul. 12. num. 6, & alii quos citatos sequitur Leander à Murcia Capuccinus in Disquisit. lib. 2. disp. 2. resol. 23.

4. Et probabilem esse, dicit Homobonus de Bonis in consult. mor. vol. 1. p. 2. res. 28. ut testatur Diana part. 4. tract. 4. resol. 102. Ubi sic: * An votum castitatis, vel non nubendi factum à proclivis in venerem valeat? Hæc casus potest frequenter accidere, & Homobonus de Bonis putat, probabilem esse sententiam, tale votum invalidum esse, cum ab eo sit factum, cui ob incontinentiam, & in carnis peccatum lapsum, matrimonium salubrius sit. Sed tu cogita. *

5. Quibus consentit Fr. Martinus de S. Joseph in Monitis confess. tom. 1. lib. 1. tract. 41. de Matrim. num. 6. Ubi sic: * El que hizo voto de castidad, ó Religion, siendo cosa cierta, que le està mejor casarse, por la experiencia que tiene de sus caídas, y flaqueza en pecados de carne, ó presumiendo de si, con consulta de hombre prudente, y docto, a quien comunicó sus caídas, que la Religion le ha de ser de mas danno, que provecho, es muy probable, que no le obligan estos votos: porque no son de meliori bono para el que votó, y contra el consejo de san Pablo, Corinth. 7. Quod si non se continent nubant: melius est enim nubere, quàm uri. * Sic ibi. Et probabilem etiam putat Trullech in decalogum, tom. 1. lib. 2. cap. 2. num. 18. dicens: * Invalidum videtur votum castitatis, vel Religionis, vel non nubendi, factum ab eo, cui salubrius est, matrimonium ob incontinentiam, & lapsum in res venereas. Ita Petrus de Ledefma, & Bonacina; quia hoc votum non censetur de re meliori. Oppositum tamen tenet Sanchez, & fortè verius, ob idque talia vota emittentes, si contrahere velint, solent, & tenentur petere dispensationem à Pontifice, ut etiam primæ sententiæ Authores concedunt. Signum est ergo, talia vota esse valida. * Sic Trullech, qui sententiam Ledefmæ, & Bonacinae probabilem putat, & ab illis solum discedit ob insequentiam doctrinæ, quæ re ipsa videtur inevitabilis, ut modè fatetur Sanchez in sum. tom. 1. lib. 4. cap. 8. n. 9. dicens: * Addit Ledefma, teneri hunc impetrare dispensationem: quod non intelligo: Si enim votum est irritum, non eget dispensatione, etsi eget, non est irritum. * Quod eodem jure potuisset contra Bonacinam, & alios contorquere. Quapropter Martinus de S. Joseph, ubi supra, consequenter ad illorum opinionem, quàm ipse, ut vidimus, valde probabilem putat, sic ait: * Y siendo así, no parece necesario pedir dispensacion a su Santidad, pues don. de no ay voto no ay dispensacion del. * Et ad praxim petendi dispensationem responderet: * Que esto procede de no acabar de ajustar, si el casarse con las malas inclinaciones, y caídas dichas, es mas util: que ajustado bien esto, las razones en que se funda la primera sententia, parece que no admitten solucion. *

6. Et sanè D. Thomas 2. 2. q. 88. ar. 2. ad 3. in suis auctoritate fundatur Ledefma ad exigendam dispensationem, non dicit, esse de necessitate, sed de congruentia. * Sed quia in his, inquit, quæ ad se ipsum pertinent, de facili fallitur homo in judicando, talia vota congruentius secundum arbitrium superioris

rioris sunt, vel servanda, vel pratermittenda. Ita tamen quod si observatione talis voti manifestum gravamen sentiret, & non esset facultas ad superiorem recurrendi, non debet homo tale votum servare. * Sic D. Thomas, quem ita exponit Cajetanus *ibidem ad 2.* * Nota, quod littera non dicit, quod quando observatio voti est manifeste nociva notabiliter, requiratur recursus ad superiorem, etiam in promptu habitum, sed dicit, quod congruentius secundum superioris arbitrium, &c. Et ratio est, quia definit in tali casu res promissa (scilicet, abstinere) esse protunc materia voti, ex quo non est protunc actus virtutis talis maceratio corporis, ut in littera habes. * Hæc ille.

7. Propter hæc votum non nubendi, & castitatis (prout ad abstinendum à matrimonio refertur) non obligare in casu posito, valde probabile mihi videtur. Quod sic ulterius ab opposito probo. Votum contrahendi matrimonium est validum in aliquibus circumstantiis: ergo in eisdem votum non nubendi invalidum erit. Consequentia est evidens; quia votum nubendi idem est validum, quia est de meliori bono in talibus circumstantiis: Si autem nubere est majus bonum, non nubere minus bonum erit: ergo in talibus circumstantiis votum non nubendi erit de minori bono, ac proinde invalidum. Igitur omnes Doctores, qui defendunt, votum nubendi aliquando esse validum, tenentur à fortiori dicere, votum non nubendi in illis circumstantiis emissum invalidum esse.

8. Votum igitur nubendi validum esse, quoties ob fragilitatem, & frequentes lapsus vitandos, emittitur, tradit Eminentiss. Cajet. 2.2. q. 88. art. 2. ubi sic: * Quoniam status non semper consonat personæ, quoniam multi sunt in statu continentium, qui non sunt continentes, quibus dicitur ab Apostolo: *Melius est nubere, quam uri, &c.* Sic opinor, votum nubendi factum, propter fornicationem vitandam, ab impotente se continere, propter suam fragilitatem, &c. esse validum. * Sic Cajetanus: cuius sententiæ referens Arauxo in *decis. mor. 2. p. disp. 11. q. 7. num. 5.* ait: * Hæc est opinio Cajetani satis probabilis. *

9. Eandem cum M. Cano rueret etiam M. Ludovicus Lopez 1. p. in *struct. cap. 4. dicens.* * Votum absolute ducendi uxorem, non valet absolute loquendo, quia qui sic voveret, descendit ad imperfectiorem statum, scilicet si ob vitandam fragilitatem carnis, quam sæpè in se expertus est, sic voveret: quia hæc circumstantia facit magis bonum, quod de se est minus bonum. It. Navarrus, & Canus contra Sotum. * Hæc Lopezius. Et consonat M. Zanardus 1. p. *Sum. cap. 48. de Voto, §. Octavo dico* Ubi docet, quandoque licitum esse vovere opera consilii opposita, nimirum: * Si ista opera huic mala fuerint. *

10. Quibus consentit, plures referens, Thom. Sanchez lib. 1. de *Matrim. dispus. 4. n. 7.* ibi: * Secunda sententia verior ait, id votum validum esse, ac obligare ad ducendam uxorem. Probatur primo, quia huic est melius, & consilium, ducere uxorem, juxta illud D. Pauli ad *Corinth. 7.* *Melius est nubere, quam uri.* Ergo id votum tanquam de meliori bono firmum erit. Et confirmatur, quia ad honorem Dei, ut gratius aliquid sit, non refert, quid in universali, & in se considerata præstantius sit; sed quid hic, & nunc præstat: (actus enim humani ex circumstantiis adjunctis, bonitatem, aut malitiam sortiuntur) sed huic est melius, attentis omnibus circumstantiis, uxorem ducere, ergo valet votum, &c. Et idem hanc sententiam tenent Cajetanus, Bellarminus, Navarrus, Henriquez, Mo-

lina, Angles, Lopez, Philarcus, Manuel, & communiter Juniores dicti. * Sic Sanchez. Quibus addendum, Valentiam, Suarezium, Fillucium, Lysium, & alios, quos citatos sequitur Bonacina tom. 2. *disp. 4. q. 2. punct. 1. num. 21.* dicens: * Abstinencia à matrimonio, licet ex se sit opus consilii, nihilominus fieri potest, ut ob aliquam circumstantiam non sit opus matrimonio validum sit. Propterea votum de contrahendo matrimonio factum ab eo, qui se cogit, non est invalidum ad resistendum tentationibus carnis, validum est, cum attentis circumstantiis melius sit matrimonium, quam ejus ommissio, & melius sit nubere, quam uri, ut inquit Apostolus. * Igitur in his circumstantiis votum non nubendi irritum erit, cum de minori bono. Ergo qui in illis votum castitatis emisit, solum erit adstrictus ad abstinendum ab illicitis voluptatibus, non verò à matrimonio contrahendo, quia quoad hanc partem, irritum fuit tale votum, & proinde nulla eget dispensatione, quoad prædictum effectum.

§. II.

Quid si fragilitas, & propensio ad venenum contingat post emissum votum?

11. Suspendetur ne obligatio abstinendi à matrimonio, ita ut licet possit illud contrahere. Per legitimam consequentiam ex superius dictis hoc inferri, censent viri doctissimi. Thomas Sanchez in *Sum. tom. 1. lib. 4. cap. 8. n. 9.* dicens: * Hincursus potest inferri, tria hæc vota (nempe Castitatis, Religionis, & non nubendi) emissà ab hoc homine ante eam incontinentiam, non obligare ea superveniente, sed huic tunc integrum fore absque dispensatione illa matrimonium inire, quia quando voverit contrahere, aliquid aliud esse melius, quam materiam à sepromissam, potest propria auctoritate in id commutare. At huic constat, salubrius fore illi matrimonium. Secundo, quia, ut diximus, quod ante emissum votum efficit, ut res promissa sit inepta voti materia: si ergo missio superveniat, tollit voti obligationem. Si ergo hæc, ante emissà hæc vota, contingit irritum illa, tollerent quoque obligationem supervenientem. Fateor, argumenta hæc fortissima esse, & speculativè persuadere intentum. * Hæc Sanchez. Quæ ad munus evincunt, hunc Auctorem sentire, non esse magis probabile, votum non nubendi emissum à probo vi in venerem esse irritum, quam ejus obligationem suspendi, supervenienti postea fragilitate, & periculo incontinentiæ; cum unum ex alio necessarium inferri ceaset, ut constat ex dictis.

12. Quod autem circumstantiis adventis potest votum emissum, quæ si antea adfuerit, irritum redderet ejus obligationem, aut tollat, si est perpetua, aut suspendat, si temporalis, tradit cum omnium Magistro D. Thoma, M. Dominicus Balthazar in *Margaria Confessor. Hispania edita anno 1526 fol. 66.* dicens: * Secundum Beatum Thomam, quidquid votum imponeret, si prius esset, aufert obligationem, etiam votum factum. * Et idem de juramento docet *fol. 131.* Idemque tenet cum doctissimis Dominicis P. Thomam Sanchez lib. 4. *cap. 2. num. 23.* dicens, D. Thomam, Syvestrum, Tabernam, & plures Doctores hanc regulam tradere. * Id liberat, voti, aut juramenti obligationem.

tionem, quod si à principio accidisset, impediret ea fieri. Quæ quidem regula (inquit ipse) sic intelligenda est: Ut si sicut non valeret, quando materia esset ab initio mala, indifferens, aut majus bonum impeditur, ita si quæ à principio erat legitima materia, efficiatur postea mala, indifferens, aut majus bonum impediatur, efficiet, ut cesset obligatio, & ita explicant Cajetanus in Sum. verbo *Votum*, cap. penult. & 2.2. quæst. 88. artic. 3. col. penult. vers. *Ad hoc dicitur*, quod de Voto. Sotus lib. 7. de iustit. quæst. 2. art. 1. ad 3. vers. *Ex his, quæ dicta sunt*. Hæc Sanchez.

23. Unde planè deducitur, Doctores, qui hæc duo principia simul defendunt: *Votum non nubendi emissum à proclivi in venerem est irritum: Et circumstantia, quæ advenit post votum emissum, quæ si ab initio esset, reddere terribilem, si postea eveniat, efficit, ut cesset obligatio*, non posse negare, quod si fragilitas carnis, post votum non nubendi emissum, adveniat, suspendatur obligatio talis voti. Abiliore enim à nuptiis, quæ antea erat legitima voti materia, effecta jam est inepta; cum majus bonum impediatur. Ex quibus inferitur, huic opinioni dissentire non posse M. Petrum de Ledesma, quia, ut vidimus, votum non nubendi factum à proclivi in venerem, dicit esse invalidum. Et simul cap. 3. fol. mibi 624. defendit, circumstantiam advenientem post votum validè emissum, eundem effectum causare, ac si præcessisset. Verba ejus sunt. *La tercera duda en esta materia, y setima en ordenes, si ay algunos casos en que uno no queda obligado à guardar el voto simple de Religión, que de hecho fue firme, y valido: Respondo que si. El primer caso es, quando despues de hecho el tal voto, sobreviene algun impedimento. *Unde ex eo, quod senectus præcedens impediatur votum Religionis, infertur, votum emissum à juvene superveniente senectute, non obligare. *Corre (inquit) la misma razon, y se halla el mismo impedimento.

14. Qui consentire etiam debet Bonacina tom. 2. disp. 4. q. 2. punct. 1. quia docet, ut vidimus, votum non nubendi esse nullum, quando propter fragilitatem, melius est voventi nubere: & simul defendit punct. 7. n. 5. *Obligationem voti tolli, vel suspendi, quoties tempore adimplentionis voti, materia voti facta est impeditiva majoris boni. *Ergo si, post votum castitatis, vel non nubendi emissum, superveniat fragilitas carnis, suspendetur obligatio voti, quia non nubere, quæ fuit materia primi voti, facta est impeditiva majoris boni, si quidem homini fragili melius est nubere: & fragilitas facit, sit jam de consilio Apostolico, juxta illud: *Melius est nubere, quam uri*.

15. Quapropter doctissimus P. Leander à Sacramento tom. 2. tract. 9. disp. 23. §. 5. q. 2. postquam tres opiniones retulit, aliam communem affirmantem prædicta vota Castitatis, Religionis, & non nubendi etiam illi ab homine fragili emissæ, esse validæ: aliam nuper relictam Petri de Ledesma, & Bonacina id negantem: & aliam, inde inferentem, ob fragilitatem supervenientem voto, ejus obligationem suspendi, concludit, hanc opinionem esse probabiliorē speculative, & id probare argumenta superius facta. *Quia certè, inquit, ut fatetur Sanchez fortissima sunt, & persuadent speculative prædicta vota facta ab eo, cui salubrius, & melius est ob incontinentiam antecedere, aut supervenientem, matrimonium contrahere, esse irrita, & invalida, & consequenter posse abique ulla dispensatione matrimonium inire. *An verò hæc sententia sit etiam practice probabilis, & tuto amplecti possit: Discutit statim quæst. 3. & resolvit affirmative, dicens. *Sed ego probabiliter

respondeo, esse prædictam opinionem, practice etiam loquendo aliquantulum probabilem, tutoque amplecti posse. *Sic ille.

16. Quem citatum sequitur Leander à Murcia ubi sup. n. 5. dicens. *Ex hoc casu, & similibus colligitur cum communi Doctorum sententia, quod si post votum emissum materia ejusdem voti, efficiatur inepta, vel impossibilis, fiet etiam votum irritum, & invalidum: etiamsi prædictum votum simplex sit Castitatis, vel Religionis, dum tamen certo moraliter constet, materiam voti post emissum votum redditam fuisse, vel impossibilem, vel ineptam. Nec verum est judicandum, quod aliqui autumant: Votum debere esse de meliori bono in se, & non de eo, quod melius est voventium, quia hoc est contra communem omnium sententiam; tum, quia manifestè est contra consilium Apostoli, &c. *Sic Leander à Murcia cum Leandro à Sacramento. Probat uterque ex principiis sententiæ (de qua eg. tract. de opin. probab. q. 2.) asserentis, opinionem speculative probabilem, esse etiam practice probabilem, quando, nempe, in praxi nil occurrit, quod in speculationem non venerit (ut in præsentia contingit) quam, ultra Joannem Santium, & Machado, tenent gravissimi Doctores, & Magistri apud Dianam p. 10. tract. 11. resol. 47. M. Serra, Spinoia, Joannes Henriquez, Narbona, Aversa, & Franciscus de Lugo, Quintanaduennas, Escobar, Dicastillo, & alii. Quibus consentit M. Donatus, tom. 4. addit. tract. 12. variat. resol. quæst. 38. nu. 4. ubi sic: *Posterior verò opinio est vera, attendendo solum ad principia intrinseca probabilitatis opinionis: hoc enim modo considerata opinio, certum est, quod ea, quæ est speculative probabilis, etiam in praxi est probabilis; quia praxis oritur ex speculatione, tanquam effectus à sua causa, & sequitur naturam illius, ut dixit Santius citato loco. *Monet verò, & prudentissimè Leander à Sacramento, cognitionem circa obligationem hujusmodi votorum, cum res gravissima sit; & in quibus, proprium semper judicium suspectum est, remittendam esse confessario docto, & cordato, qui omnibus circumstantiis perpensis, declararet, an votum fuerit validum; an vero ob supervenientem fragilitatem ejus obligatio suspendatur.

17. Fateor ingenuè, difficile disparitatem reddi, inter eum, qui emisit votum præcedente fragilitate carnis, & eum, cui supervenit post votum emissum: quandoquidem votum desinit esse de majori bono. Quod suaderi videtur ex dictis, nam si quis fragilitate cognita post emissum votum non nubendi, emitteret contrarium votum nubendi; hoc secundum, juxta sententiam Cajetani, Soti, Molina, Bellarmini, & aliorum, validum foret, cum esset de meliori bono, ut ipsi fatentur. Ergo votum non nubendi prius emissum non obligaret, quia ad duo contradictoria voventem adstringi, impossibile est.

18. Jam si respondeas cum Sanchez supra, & Valentia 2.2. disp. 6. quæst. 6. punct. 2. diff. 4. majus bonum non judicandum relativè ad voventem, ut individuè particulare est, sed ut est pars Ecclesiæ, cui melior est status calibatus, quam conjugii: non videtur solutio firma, tum propter dicta à Leandro supra; tum, quia fidelis quicumque, ante ullum emissum votum, verè est pars Ecclesiæ; & tamen quia respectu illius, ut individuè particularis, majus bonum est nubere, dicunt isti Doctores cum Cajetano, Soto, & aliis supra citatis, votum nubendi validum esse, quia, ut ait Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 4. num. 7. *Ad honorem Dei, & ut gratius ei aliquid sit, non refert, quid in universali, & in se considerato præstantius

stantius sit, sed quid hic, & nunc praestet, (actus enim humani ex circumstantiis adjunctis bonitatem, aut malitiam sortiuntur) sed huic est melius, attentis omnibus circumstantiis, nubere; ergo valet votum. * Quae doctrina ut n. 2. notavi, desumitur ex D. Thom. & Cajetano 22. q. 88. art. 2. ad 3. Ubi de voto macerationis carnis similiter discurrunt. Considerandum ergo est ad honorem Dei, & ut gratius aliquid ei sit, id, quod melius est huic individuo, secundum se considerato, non ut est pars Ecclesiae. Et ratio videtur manifesta, quia secundum hanc considerat onem, votum nubendi nunquam esset validum, quantumvis fragilitate carnis aliquis gravaretur, quia individuus, ut pars Ecclesiae (ut ipsi tradunt) in quibuscumque circumstantiis, melius est non nubere; ac inde quatumvis ante votum emissum se fragilem cognosceret, valide castitatem voveret, quod ipsi negant.

19. Aliud verò dicendum de voto solemni castitatis, aut de voto etiam simpliciter in Societate Jesu, constituentibus statum Religionis, & ad hunc hunc emissis, ut omnes fatentur: quod multis suadet Leander à Murcia in *disquisit. moral. lib. 2. disp. 2. resol. 24.* Unum modo sufficiat d. scilicet, quod in his circumstantiis (secundum omnes) locum habet principium illud Patris Valentiae, & P. Sanchez numero praecedenti adductum, nempe, quod materia solemnis voti non consideratur, ut magis, vel minus bona individuo secundum se considerato, sed ut parti communis, cui majus semper bonum est: ut parti communis, tatis, propter perfectionem status, & vitanda scandala, & perturbationes ex opposito oriunda. In hac parte omnes Theologi conveniunt, alias plures quotidie allegare possem, non esse Religiosos, & professionem fuisse nullam. Quod sufficit reddere practice improbabilem contrariam opinionem. In votis verò simplicibus castitatis, & Religionis hoc inconveniens non reperitur, neque scandalum, aut Ecclesiae perturbatio timeri potest, ex eo quod in praedictis circumstantiis invalida sunt ideoque opinandi locus relinquitur, & additus practicae probabilitati, ut vidimus.

S. III.

Vera Sententia.

20. Quamvis opinio proposita, §. 1. valde probabile sit, contrariam tamen tenendam censere, nempe votum castitatis, vel Religionis à valde proclivi invenire emissum, validum esse. Ita P. Thomas Sanchez ubi supra, lib. 4. sum. cap. 8. num. 10. Ubi ait: * Oppositum esse contra communem Ecclesiae sensum. * Et P. Castro Palao tom. 3. tract. 15. disp. 1. punct. 8. num. 14. Ubi ut indubitatum, apud Doctores supponit. * S. stante, inquit, illa facilitate, & peccandi consuetudine, votum castitatis, & Religionis emittere, quis auderet dicere invalidum esse votum, esto esset inconsideratum? * Probatur primo, quia matrimonium non est absolute melius proclivi in venerem, sed ex suppositione, quod nolit aliis mediis orationis, abstinentiae, & penitentiae uti; ideoque absolute, & simpliciter loquendo, status caelibatus perfectior illi est. Ergo qui post suam fragilitatem, & notam in venerem propensionem, castitatem voveret, sciens & volens se obligat ad non nubendum, & consequenter ad aliis mediis, ad sedandas tentationes, utendum: unde tale votum, etsi à valde proclivi emissum, validum est, & consequenter abique

dispensatione matrimonium inire nequebit. Secundo probatur, quia, ut bene ait Sanchez supra, deperit cupiditas plurimos falleret falso existimantes se continere non posse, atque ita plurima merita, & egregia opera, Ecclesiaeque utilissima impeditur.

21. Ad fundamentum contrariae opinionis desumptum ex valore voti nubendi, emissi à proclivi in venerem. Respondeo, tale votum solum habere vim conditionatam obligandi ex suppositione, quod nolit, qui emisit, aliis mediis ad castitatem vivendum conducentibus uti; atque adeo tale votum, hac voluntate durante, adimplere tenebitur: sed si absolute, & simpliciter loquendo, quia profusum alia media applicare potest, & sic in ea perseverare. Ita P. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 2. cap. 3. à num. 12. Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 7. num. 4. Canech. 3. p. tom. 2. disput. 22. dub. 10. Layman lib. 4. tract. 4. cap. 2. n. 12. Quos sequitur Castro Palao tom. 3. tract. 15. disp. 1. punct. 8. n. 14. qui cum Soto, Azag, & aliis probabilibus putat, praefatum votum de matrimonio contrahendo invalidum esse, quia impedit majus bonum formaliter, nempe vitam caelibat, & Religionis statum; ergo adhuc posita illa facilitate peccandi consuetudine, non potest à Deo acceptum.

22. Si verò post emissum votum fragilitas carnis adveniat, specialis est difficultas, quia neque implicite videtur vovens se obligasse ad media rigoris abstinentiae, & extraordinariae penitentiae de fustan si propositio illa in venerem praedictis, non remitteret votum, & quandoque id certum non iudicat. Nihilominus cum hic casus non sit etiam contingentibus, sed ex illis, qui prodiverunt occupationis, & aetatis evenire solent, & aliud votum sit in possessione obligandi, pro illo sententiam ferendam censeo; ideoque tenendum, voventem implicite se obligasse ad illa orationis, & penitentiae media adhibenda, quibus à tentationibus carnis vehementibus liberetur, & melius libere reddat à matrimonio abstinere, quam oppellum.

23. Rogabis, an praedicta Castitatis, & Religionis vota à proclivo in venerem, live ante, live post fragilitatem cognitam, emissis, sint Pontificis reservata? Respondeo, partem negativam esse satis probabilem, quia Doctorum auctoritas, & argumenta contra eorum valorem, n. 1. & 2. adducta, efficaciter videntur, non esse certam talium votorum obligatorem; ac proinde non esse reservata, quia cum reservatio sit odiosa, ad sola vota, effecto valida, restringenda est, ut tradunt Sanchez in sum. lib. 4. cap. 26. num. 26. & cap. 44. num. 3. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 2. cap. 26. num. 6. quos sequitur Machado tom. 2. lib. 2. p. 3. tract. 13. docum. 1. n. 4. dicens: * De este principio inferen Sanchez, y Suarez por doctrina, y regia general, que todas las vezes, que sobre el valor del xoto se ofreciere alguna duda moral, ó sea de hecho, ó de derecho, ó la duda sea negativa por consuetudine, que no bastan para determinar el juicio; ó la positiva por las opiniones contrarias probables: & me jante voto, aunque sea de qualquiera materia reservada, por el mismo caso que en si tiene duda, no se debe tener por reservado; y alii le pueden comenstar el Obispo, y el Confessor a probado por el Obispo. * Et confirmatur, quia si eadem quae vota reservantur Pontifici, & nonnulla peccata, sed reservata peccata non extenditur ad peccata dubia, sed tantum ad certa, ut cum Suarez, Henriquez, Fillioco, & Hurtado defendit Lugo de Penitentia disp. 20. num. 16. Et cum Sanchez, Bonacina, Tullench, & communis Doctorum contra Armillam, & Cordumam, tenet

Diana p. 4. traç. 3. fol. 4. ergo reservatio voti non extenditur ad votum dubii valoris, sed certi. Consequencia videtur legitima. Unde inferitur, ejusmodi vota, cum Pontifici reservata non sint, posse etiam à Regularibus virtute suorum privilegiorum commutari, ut ex infra dicendis constabit. Idemque dicendum putat Henriquez lib. 11. de Matrim. cap. 15. num. 8. quando ab impuberibus, ex metu levi fuerunt emissi, quia non sunt perfectè voluntaria, & reservatio, utpote odiosa, restringi debet.

QVÆSTIO II.

Virum votum Castitatis, vel Religionis possit aliquando commutari virtute Cruciatæ

§. I.

Nonnulla præmittuntur.

Ad plenam hujus quæsitæ notitiam suppono primo, per clausulam Bullæ Cruciatæ, concedi: *Vota omnia (Vltamario, Castitatis, & Religionis dumtaxat exceptis) in aliquod subsidium hujus expelluntur, per Confessorem commutari.* Suppono secundo, votum Castitatis, quod hic excipitur, illud tantum esse, quod Summo Pontifici est reservatum: nimirum, votum perpetuum, perfectum, & absolutum omnimodæ castitatis: quod comprehendit omnes actus, tam internos, quam externos, ad quos virtus castitatis extenditur. Nam cum reservatio sit odiosa, & juri Episcoporum deroget, strictè interpretanda est, ut docent communiter Doctores, quos citatos sequuntur Thom. Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 9. n. 5. & lib. 4. Sum. cap. 4. nu. 47. Clavis Regia, Suarez, Trullench, & alii, cum Machado tom. 1. lib. 2. p. 3. traç. 13. docum. 4. fol. 280. Quibus adhæret doctrinam M. Barnabas Gallego in Bulla cap. 9. p. 3. dub. 151. Ubis sic scribit: *Preguntase, que se requiere, para que el voto de castidad sea propiamente reservado, de suerte, que no se pueda por la Bula commutari? Respondo: regla general es de todos los Doctores, que tratan esta materia, que el voto de castidad, que es Santidad exceptua en la Bula por reservado para si, se debe entender del voto de castidad perpetua, total, y perfecta. Porque en faltando alguno de estos requisitos, le falta tambien, y cessala causa de la reservacion; y por consiguiente puede legitimamente commutari el Confessor electo por la Bula, pues ella le concede autoridad para ello, excepto los dichos reservados. *Hæc ille, & est communis Doctorem sententia.

2. Adde ex Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 10. num. 4. & 5. quem alii Doctores sequuntur, votum castitatis solum esse perfectæ castitatis, quando affectus in eam directè fertur: secus si in aliud, quod consequi oportet; idè quæ in hoc casu, cum deficiat à perfectione, vel conditionatum sit, non subjacet reservatio. Verò, grat. (inquit Sanchez) dum quis morbo oppressus, aut in alio periculo constitutus, promittit Religionem, si incolumis evaserit. Hujusmodi votum erit verè conditionale, quando animus voventis fuerit, quasi inire contractum innominatum cum Deo: faciam, ut facias, id est, si hoc mihi concesseris, ingrediar Religionem, Quia voluntas non fertur

Part II.

directè in Religionem, sed in consequentem incolumitatis, ad quam obtinendam offertur Deo. Et talia communiter sunt ejusmodi vota: si sanaveris, si incolumis evaseris, Religionem, Castitatem, aut peregrinationem voveo, ut benè ait Sanchez supra n. 5. in fine. Quæ doctrina est valdè observanda. Vide Dianam p. 6. traç. 8. resol. 16.

3. Ex qua inferunt ferè omnes, virtute Cruciatæ commutari posse vota omnia conditionalia, & pœnalitè Castitatis, & Religionis, quia non ex affectu harum virtutum. Item votum non nubendi; votum non fornicandi, votum non petendi debitum, etiam si communi conjugum consensu præstitum; & similia, quia neutrum illorum est omnimodæ castitatis, nec totale, sed parziale, utpote quod non se extendit ad objectum adæquatum hujus virtutis, cum plures sint actiones virtute castitatis prohibita, quæ nullo ex his votis comprehenduntur. Limitat verò, & benè P. Thom. Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 9. n. 2. dicens, hoc temperandū esse, dum in favorem tertii id petentis, cujus interest; votum, vel juramentum emissum non fuerit (ut si conjux à conjugè petat, ut sub juramento, vel voto se obliget ad abstinendum ab alio matrimonio) tunc enim sicut non potest Episcopus dispensare, ita nec virtute Cruciatæ queit commutari; eo quod conjugis illius intersit propter filiorum bonum, & ut ejus amor, honor, amicitiaque cum ejus consanguineis conservetur; ac proinde jure tertio adquisitum sit, cui Episcopus derogare nequit. Ecce etiam sentiunt Antonius de Escobar in Moral. Theolog. traç. 1. exam. 17. cap. 9. n. 144. & cum Maldero, & Lessio, Diana p. 1. traç. 11. resol. 59. & omnes debent.

§. II.

De voto virginitatis

4. Circa votum virginitatis non conveniunt Doctores, an parziale, an totale castitatis sit? Et quidem cum hoc ex intentione voventis dependeat, ad illam recurrendum est. Si enim constet, voventem solum intendisse, se obligare ad integritatem corporalem, seu virginalè claustrum servandum, non erit votum totale, sed parziale castitatis, utpote ad primum solummodo actum, quo virginitas deperditur, vitandum obligans: quæ amissa, subsequentes actus non erunt contra votum. Sic Doctores omnes.

5. Si verò hanc expressam intentionem limitantem non habuerit, dicunt communiter censendum esse votum totale castitatis, & per consequens ab Episcopo indispensabile, & virtute Cruciatæ incommutabile. Sic M. Corradus p. 1. Respons. quæst. 286 M. Candidus disp. 25. art. 8. dub. 10. & 11. & est communis Doctorem, quos citatos sequuntur Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 9. n. 9. & disp. 15. num. 4. & in Sum. lib. 4. cap. 4. n. 65. Leander à Sacram. tom. 1. disp. 14. traç. 5. quæst. 123. Diana p. 1. traç. 11. resol. 60. & plures.

6. Contra alii existimant, nunquam censendum esse votum totale castitatis, nisi quis habeat expressam intentionem vovendi absolutam, perfectamque castitatem, aliter verò votum in favorem voventis interpretandum, & de sola virginitate editum credendum esse. Sic videtur sentire Doctissimus Fr. Præfatus Pichon in opere de Matrim. disp. 7. sect. 4. nu. 65. fol. 445. dum ait; quod animus voventis virginitatem, communiter interpretatur, quod

5

sequitur

De Voto absoluto castitatis.

solum fuit ad solam abstinentiam à primò actu venereo coitus * & disp. 6. cap. 2. sect. 3. n. 107. prædixerat, Episcopum posse dispensare in voto virginittatis: * N. si (qui vovit) in animo habuerit servare castitatem simpliciter. Cui alii consentiunt. Itaque discrimen inter hanc, & primam sententiam in eo stat, quod prima non exigit, quod expressè intendat, se obligare ad castitatem, ut ad eam obligatus maneat, sed sufficere, quod non habeat expressam intentionem limitatam ad primum actum, quo virginittas deperditur. Secunda verò exigit expressam intentionem se obligandi ad castitatem, ut ad hanc servandam teneatur, & aliter votum virginittatis interpretandum cum limitatione ad solum primum actum.

7. Ego vero majoris claritatis gratia sic distinguendum censeo. Aut vovens cognoscit differentiam inter votum virginittatis, & votum castitatis, aut non. Si primum, erit votum parziale ad integritatem solum corporalem servandam obligans, quia tale votum hoc tantum objectum respicit, & idè ad hoc solum intendit se obligare. Si secundum: erit votum totale castitatis: nam cum nullum discrimen inter utrumque (ut juvenibus, & puellis communiter accidit) agnoscat, eandem intentionem utrobique exprimit, licet diversis vocibus, pro diverso statu, in quo repetitur. Virgines enim votum virginittatis dicunt se emittere; alii vero (cum eam amiserint) castitatis votum; quia illarum votum primum etiam actum virginittatis conservativum respicit, secus votum aliorum. Adde, eum, qui dubitat, an virginittatis votum, prout à castitatis distinctum, an votum absolutum castitatis emisit, posse in suæ libertatis favorem resolvere; quia licet certum sit emisisse votum, ac proinde pro voto stet possessio in quantum ad existentiam voti ad unum, vel alterum extremum, hoc nisi aliud est, quam esse certum votum disjunctivè obligans. votum autem disjunctivum in quacunque materia relinquit liberam electionem cujuslibet extremi determinare, quia respectu cujuslibet determinatè est dubium, & consequenter pro libertate stare debet possessio. Ex quo principio, satis commune est apud Doctores votum disjunctivum, cujus altera solum pars est materia reservata (ut in præsentì contingit) non esse reservatum. Et ita in terminis docent Suar. Bonac. Sanchez. Rebell. Valent. & alii apud Dian. 3. p. tr. 6. Misf. ref. 50. Asserentes, certum de voto, & dubium de qualitate voti, posse eligere, quod sibi favorabilius fuerit, ut si vovit castitatem, & dubitet, an perpetuam, vel temporalem, non teneri ad perpetuam. * Ergo qui certus de voto dubitat, an totale, an parziale castitatis fuerit, non tenebitur ad totale, sed partem, quam maluerit, eligere poterit, & consequenter tale votum non erit reservatum, sed virtute Cruciatæ commutabile. Quod verum puto, etiam post electionem materiæ reservatæ, quia dum hanc determinatè postea non voverit, solum devinctus manet voto disjunctivo, quod commutabile est, ut diximus.

(+ + +)
(+ +)

8. Difficultas solum est, an votum totale solum, & perfectum castitatis, possit eliqui casu virtute Cruciatæ commutari. Er pro parte negativa efficaciter argui videtur. Nam consuetudo virtute Cruciatæ potest commutare omnia vota, quæ jure ordinario potest Episcopus dispensare, ut docent communiter Doctores. Sed Episcopus, jure ordinario, potest in aliquibus circumstantiis, in predicto castitatis voto dispensare, ergo in eodem, virtute Cruciatæ, poterit confessarius illud commutare. Argumentum videtur concludere, si Episcopus aliquando jure ordinario id possit: poterit autem tale votum in aliquibus circumstantiis non fuisse reservatum, quia secundum communem Theologorum sententiam, vota omnia non reservata sunt potest Episcopus jure ordinario dispensare.

9. Ad rem ergo. Quod in aliquibus referentibus non sit, ostenditur ex verbis doctrinæ illorum in transcriptis, Thom. Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 10. postquam numero tertio præmiserat: * Secunda reservatione, integrum esse Episcopum dispensare in votis Cruciatæ, in omnibus votis, sicut Pontifex, jura orbe; ratione verò reservationis modo, neque dispensare in absolutis castitatis, & religionis votis post hæc, inquam, n. 22. sic scribit: * Hæc votum reservatio, non ita amare, ac stricte accipienda est, quæ licet Episcopo dispensare in his votis castitatis perpetuæ, & religionis, quando magnum incommodum periculum imminet, nec facilis aditus ad Pontificem patet, præ paupertate, vel alia causa, attendit. Quæ jure optimo credi potest, non esse mentem Pontificis velle in tali casu reservare sibi hæc vota, quæ etiam in simili, velle eum, ut animæ laqueis teneantur in periculo versentur (& infra.) Imò ob easdem rationes, idem dicendum est, quamvis non imminet periculum incontinentiæ ex mora, si aliud quodcumque grave periculum imminet, ut gravi ferula, vel magni damni tertæ pericula. (Hæc Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 9. n. 22. tenent Lacerdus, Petrus de Ledesma, Suarez, &c.)

10. Vide Lessium lib. 2. de Inst. cap. 40. de votis ubi à n. 125. Casus nonnulli referuntur, in quibus Episcopus potest in voto integræ castitatis dispensare, ait: * Quartus, quando cumque est magnum periculum incontinentiæ, &c. & non sit facilis accessus ad Pontificem, vel ejus delegatum, tunc enim (assensu) quia est necessitas, censetur Pontifex non intendere reservare, sed permittere Episcopo, ut iuxta potestatem ordinariam, quam seposita reservatione habet, utatur. Non enim vult, suam reservationem esse in executionem, sed in adificationem animarum.

11. Quibus faciunt Hieron. Garcia ex repositis, mox cætu D. Hieron. in Polit. regul. 17. 4. p. 2. diff. 1. n. 6. n. 10. * Puede el Obispo dispensar quandoq. en confidencia urgente, y peligro en la tartaça, y no se puede recurrir al Papa, (atende) porque no es de su quietar el Pontifice en estos casos, que este rector do el tal voto.

12. M. Rafael de la Torre Dominicans tam. 2. 2. 2. g. 88. art. 12. disp. 3. n. 24. probat Episcopum in

quando in voto absoluto castitatis dispensare possit. Quia jure divino, inquit, concessa erat facultas dispensandi super omnibus votis dispensabilibus, & hæc potestas Summi Pontificis auctoritate limitatur, ne in actum exeat respectu aliquorum. Sed credendum non est (attende) Summum Pontificem interdicere hanc potestatem super hæc vota dispensandi, ergo inest modo Episcopis talis potestas. Probatum minor, quia talis prohibitio esset in grave præjudicium Ecclesiæ, & in Christi offensam.

13. M. Petr. de Ledesma in Sum. p. 2. tr. 10. de voto. cap. 8. ad ult. argum. S. Digolo quarto, sic scribit: * Considerando solo el derecho divino, tienen los Obispos en las Obisposados, en orden a la dispensacion en los votos, tanta autoridad como tiene el Sumo Pontifice en toda la Iglesia, &c. y no lo pueden aora hazer sin especial autoridad del Papa, por estar reservados los dichos cinco votos a la Sede Apostolica (attende,) y no es de creer, que el Papa en la tal reservacion pretendiessse limitar la dicha autoridad de los Obispos, aun quando no huviesse facil recurso a su Santidad, &c. Porque tal reservacion redundara en grave danno, y perjuizio de la Iglesia, y en ofensa de Christo, porque muchos tienen muy justa causa de pedir dispensacion en los dichos cinco votos, &c.

14. Eandem sententiam, quando magnum periculum incontinentiæ imminet, & non est facilis aditus ad Pontificem præ paupertate, ex eodem principio ructur Dianap. 6. tr. 6. resol. 50. * Quia non est, inquit, credendum, esse mentem Summi Pontificis vel in tali casu reservare sibi hæc vota, neque est verisimile, velle eum, ut animæ laqueis voluntatis irretitæ, in eo periculo sine remedio relinquatur. Et ita docet expressè Sanchez, Sylvest. &c. * Et p. 11. tr. 8. resol. 49. defendit eum Dicastillo tom. 2. de Sac. tr. 8. disp. 11. dub. 17. n. 305. Superiorem non reservare peccatum pro circumstantiis urgentis necessitatis, sic Doctores citari.

15. Ex quibus sic instauratur argumentum. Concessius virtute Cruciatæ, aut jubilai, potest commutare vota omnia reservata Pontifici; sed votum castitatis, aut religionis non est Pontifici reservatum, quod ratione incontinentiæ est periculum in morte, aut est alia justa dispensationis causa, & non est facilis aditus ad Pontificem (ut docent omnes Doctores supra citati.) Ergo in his circumstantiis virtute Cruciatæ, aut jubilai poterit commutari.

16. Hoc argumentum convictus totum concedit Pasqualigus de jubileo. q. 306. verba ejus sunt. * Facultas commutandi vota concessa in jubileo, se extendit ad omnia vota non reservata: vota autem castitatis, & religionis, quando subsistant talibus circumstantiis, ut possit Episcopus dispensare, non sunt Pontifici reservata. Ergo poterunt virtute jubilai commutari. Minor probatur. Reservatio est tantum in adificationem, non autem in destructionem, ut habet Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. & proinde ex sui natura non se extendit ad casus, ad quos si se extenderet, esset in destructionem: esset autem in destructionem, si se extenderet ad vota, in casu, in quo si non possent Episcopi dispensare, pateret, gravissimum damnum etiam spirituale esse, non autem utilitatem: ergo vota in talibus circumstantiis non erunt reservata, non quia subtrahantur à reservatione ex præsumpta voluntate Pontificis, sed quia reservatio ipsa non comprehendit. * Hæc Pasqualigus. Cujus opinionem probabiliter putat Bossius tr. de triplici jubileo, sect. 2. casu 20. n. 25. quia contrariam, quam sequitur, vocat vetiorem, & iustinent alii, quos suppresso nomine refert Rodriguez in s. 9. Cruciatæ, num. 118.

17. Et quod regulares in prædictis castitatis, & religionis votis dispensare, seu illa commutare possint, defendunt ex eodem principio non pauci viri docti. Quorum verba fideliter etiam ex scripta dabo, Croulers in Regul. S. Franc. c. 7. lect. 29. fol. 85. Dubitare, inquit, hoc loco aliquis poterit, quod non mendicantes dispensare possint in omnibus votis, in quibus possunt Episcopi, utrum sicut Episcopi dispensant in voto absoluto castitatis, & religionis, quando vovens taliter est constitutus, ut propter incontinentiam votum hujusmodi sit ipsi maxime periculosum, nec est facilis votum habenti recursus ad Pontificem, vel propter paupertatem, vel propter distantiam: utrum inquam, in tali casu possint Mendicantes dispensare, vel commutare per privilegia sua? Negat Sanchez libr. 4. Sum. cap. 43. n. 7. Et ratio ejus est, quia in tali casu votum hujusmodi est verè reservatum, &c. sed per accidens potest Episcopus in illis dispensare, ex quadam benigna voluntatis reservantis interpretatione. Verum ego non video, quomodo per accidens tantum id possit Episcopus, quando quidem ipsemet Sanchez cap. 40. n. 25. doceat, quod seclusa reservatione, sit integrum Episcopis dispensare in suis Diocesis in omnibus votis, sicut Pontifici in toto orbe. Restat ergo, ut dicamus, id posse Episcopos, quia ex modo reservationis rationi congruo constat, id Episcopis mansisse residuum ex antiquo jure, quod habebant dispensandi in omnibus votis per suas Dioceses, sicut Pontifex. Quæ cum ita se habeant, non video, quare Ordines Mendicantes per sua privilegia valentes dispensare in votis, sicut Diocesanus in hoc, vel simili casu id non possint. * Hæc Croulers, qui potuisset de inconsequentia tedarguere P. Sanchez, cum locis citatis ubi supra asseruerit, Pontificem voluisse reservare hæc vota, in prædictis circumstantiis. Quæ proinde jure ordinatio, sicut & alia non reservata, poterit Episcopus, & consequenter Superiores Mendicantes, per sua privilegia dispensare, & in inferiores commutare.

18. Dictis consentit Fr. Ludovic. à Concept. in Examine veritatis, tom. 1. tract. 1. de Matrim. cas. 30. fol. 102. ubi sic. * Suppono in his, & similibus casibus, Episcopos ordinariam habere jurisdictionem ad dispensandū, & non solum per Episcopos, ut quidam dicunt, vel ut alii existimant, ex commissione Summi Pontificis. Ita jure communi possunt in valde probabili sententia Episcopi dispensare. * Ex quo principio sententiam Croulers, quam semper in corde retinuerat (ut ipse ibidem fatetur) in medium sic profert. * Ducor ex communi Theologorum, præsertim Regulariū sententia asserente, posse Prælatos, imò & quoscumque Religiosos ab ipsis Prælati, alias jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus, deputatos, dispensare virtute privilegiorum, in illis omnibus, quæ jure communi, & ordinario ad Episcopos spectant. Cuique, in probabili sententia, prædictum votum (simplex castitatis perpetuæ, absolutæ, & ex omni parte perfectæ, & votum Religionis simplex, de quo etiam procedit quæstio) ad Episcopum jure communi, & ordinario pertineant, poterunt similiter vigore privilegiorum, non solum Prælati, sed etiam subditi regulares ad confessiones secularium deputari, modo dicto, in talibus dispensare, prædictis in casibus.

19. Pro eadem sententia ex eodem principio militat Rev. P. Leander à Murcia Capuccinus in Regul. Sancti. Francisci c. 7. q. 7. §. 2. n. 56. Ubi sic: * En quanto a los dichos voto (nimirum castitatis, & religionis, de quibus supra,) quando concurren las circunstancias de necesidad, y imposibilidad en la per-

sona que hizo el voto, de recurrir al Papa, los pueden dispensar los Obispos; es comum de los Doctores. Y q̄ queden reservados a los Obispos por derecho ordinario, se prueba: porque por derecho Divino tiene el Obispo en su Obispado tanta autoridad como el Papa en toda la Iglesia. Y así cessando por las circunstancias dichas la reservacion del Papa, poterit Episcopus jure ordinario in illis dispensare. Luego si los Regulares pueden dispensar en todos los votos, que pueden en los Obispos por derecho ordinario, por el mismo caso podran en los dichos casos.

*Sicille.

20. Denique ex recentioribus hanc sententiam a principiis intrinsicis verior em existimat Fr. Franciscus Pichon, Ordinis Minor. in *tr. de Matrim. disp. 6. cap. 2. sect. 3. n. 136. fol. 396.* ubi sic: *Difficultas potest esse, utrum Religiosi ex hac potestate delegata (per sua privilegia) possint dispensare in votis reservatis Pontifici, scilicet castitatis, Religionis, peregrinationis ad S. Jacobum, ad Romam, & Terram Sanctam, ratione necessitatis, in casu, in quo possunt Episcopi dispensare? Communis sententia negat. Suarez, Sanctius, &c. Quia in generali concessione non veniunt vota reservata, nisi in concessione exprimentur; sed contra hoc fundamentum potest obijci Episcopi in casu necessitatis possunt, ergo etiam Religiosi, Patet consequentia. In casu necessitatis illa vota non censentur reservata. Ergo suppositum fundamentum communissimæ sententiæ falsum omnino est, &c. Nec valet tunc dici, ex benigna interpretatione mentis Pontificis, Episcopum dispensare, per quod non desinunt talia vota esse reservata: hoc enim implicatorium est evidenter, si benigna interpretatio mentis Papæ non æqualeat iudicio, quo Episcopus judicet prudentissimè, quod non fuit mens Pontificis, ut votum esse reservatum in tali, & simili casu. In casu autem necessitatis, prædicta vota manent in terminis juris communis, & sic non sunt reservata stante tali necessitate. Unde cum Episcopi ordinaria potestate possint in illis dispensare, non est fundamentum sufficiens ad denegandum Religionis talem potestatem. Quare (attende) ni auctoritas extrinseca Doctorum obstat, attendendo ad fundamentum rationis, verior videtur sententia opposita sententiæ communissimæ, & illam tuentur noster Croulers, & per doctus Ludovicus de la Conception (locis supra citatis). *Sic doctissimus vir.

21. En amice lector, quot quantique Doctores sentiant, vota castitatis, & Religionis non esse Pontifici reservata in casu urgentis necessitatis: ideoque Episcopum jure ordinario in illis posse dispensare: ac proinde & Prælatos Regulares, & confessorios ab illis deputatos, & consequenter omnes quibus ex privilegio id concessum fuerit, posse, in prædicto casu, illa commutare, cum habeant potestatem commutandi omnia vota non reservata, Unde videtur inferri, omnes Authores concedentes, Regulares posse virtute privilegiorum commutare votum castitatis, vel religionis, in casibus, quibus Episcopi jure ordinario id possunt; idem a fortiori dicere debere de confessorii virtute jubilæi, aut Bullæ Cruciatæ, quia vota castitatis, & Religionis, æquè excipiuntur si privilegiis regularium, ac in jubilæo, & Cruciatæ. Et utrobique de solis reservatis fit exceptio; qualia non esse prædicta vota in casu necessitatis, Doctores supra citati contendunt.

22. **N**ihilominus contraria, & communissima sententia tenenda est, pro qua militat Sanch. Laym. Henrig. Rodrig. Mirand. & alii, quot citatos sequitur Lezana in *Sum. tom. 4. ver. votum.* 21. & plures alii. Probatum primò, quia omnes Doctores antiqui concedentes Episcopis potestatem dispensandi in hujusmodi votis, in casu urgentis necessitatis, ea negant Regularibus, & confessorio virtutis jubila, & Bullæ Cruciatæ: & quæ concedunt, jure ordinario id competere Episcopis, quod pro tali eventu non censentur reservata, negant nihilominus id licere Regularibus, aut alii virtute Cruciatæ, & hæc fuit communis omnium Theologorum, usque ad hanc tempestatem, certissima sententia. Unde inferitur, exceptionem præ debere illud commune principium; Regulari virtute votum privilegiorum, & confessorii virtute Cruciatæ posse commutare omnia vota, quæ Episcopus jure ordinario potest dispensare. Cui innititur sententia contraria, quæ principium nullam admitteret exceptionem, non solum probabilis, sed verissima foret. Limitatio igitur adhibenda, juxta communem sensum, hæc debet esse Cruciatæ, aut privilegiorum, posse commutari omnia vota, quæ modò in quovis evento, communiter, & regulariter potest Episcopus dispensare. Hanc limitationem adhibeo, quia apud antiquos omnes, & modernos, paucis exceptis, principium illud, acceptum invenio. Et id præfatio recentiorum argumentis sic respondet Bardi in *Bulla, part. 2. traç. 7. cap. 2. sect. 5. n. 141.* ibi: *Respondet, per Bullam datam facultatem commutandi omnia vota, quæ absolute, & per se non sunt reservata Pontifici, non autem illa, quæ per accidens, & quantum sufficit ad subvertendum necessitati fidelium non sunt reservata.

23. Cujus ratio esse potest: quia virtute Bullæ Cruciatæ, solum delegatur confessorio facultas commutandi omnia vota, exceptis castitatis, Religionis, & ultramarino: ergo non delegatur facultas commutandi votum castitatis perfectum, & absolutum, atque etiam in casu urgentis necessitatis, & quando non est reservatum Pontifici, vere retinet rationem voti perfecti, & absoluti castitatis, ergo adhuc in casu commutari nequit. Urgetur, quia virtute Cruciatæ id solummodo potest circa vota confessoria, quod ipsi in ea conceditur, sed circa vota absolute, & perfecti castitatis commutationem, nil in Bulla conceditur: ergo in nullo eventu poterit virtute Bullæ commutare. Quæ quidem ratio æquè probat de Regularibus virtute privilegiorum, cum in eisdem similis, exceptio reperitur; & certissimum sit Pontificem posse sibi, & Episcopis reservare prædicta vota, & de facto reservasse, juxta communem Theologorum sententiam, Et sic omnino tenendum aliter latissimus pateret aditus ad prædicta castitatis, Religionisque vota commutanda, & sic confessorios, præcipuè indocti, urgentem necessitatem crederent, quæ vere talis non esset.

QVÆSTIO III.

An juramentum, quod non cedit in utilitatem eius, cui præstatur, possit virtute Cruciatæ commutari?

Causa est: jurasti Antonio, te auditurum Missam, vel non commissurum fornicationem, poteris ne virtute Cruciatæ, præfati juramenti commutationem obtinere? Negarunt nonnulli, suo iudicio ea tenacitate adherentes, ut contraria opinioni notam incurrere non renuerint: Sed ego affirmarè sententiam cum aliis communiter sustineo, quàm firmissimis principiis innixam cenſeo. Primò, quia virtute Bullæ Cruciatæ potest confessarius commutare omnia vota, quæ Episcopus dispensare, ut docent Thom. Sanchez, Sancta-rellas, & alii, quos citatos sequuntur Diana 1. p. tr. de Bullar. fol. 56. & Machado dicens, esse communem tom. 2. lib. 4. p. 6. tr. 14. docum. 6. & constat ex supra dictis: sed juramenta omnia, quibus nullum jus homini acquiritur qualia sunt ea, de quibus disputamus habent rationem voti ab Episcopo dispensabili, ut tradunt Sylvester verb. Juram. 5. q. 3. & 4. M. Sotus lib. 8. de iustit. q. 1. art. 9. in fin. M. Bart. de Ledesma tract. de Matrim. dub. 13. post 6. concl. Rodriguez, Trullench, Bosius, & alii, quos citatos sequitur Diana 4. p. tr. 4. ref. 19. & 5. p. tr. 12. ref. 56. Leander à Sacramento tom. 1. tr. 5. disp. 14. q. 102. & cum Aragon, Stunica, Vivaldo, Sayro, & aliis, Dicastillo de juram. disp. 4. dub. 5. n. 86. Ergo virtute Bullæ Cruciatæ possunt commutari.

2. Secundo, quia juramentum, quod quis alteri præstat de audiendo sacro, cum non fiat principaliter gratia hominis, cui præstatur, sed in honorem Dei, in cuius obsequium res promissa cedit, iudicandum est, non homini, sed Deo ipsi præstiturum, ut docent D. Thom. Felin. D. Antonin. Abulenſis, Angel. Sylvester, Amilla, Tabiena, Driedo, M. Sotus, quos citatos sequuntur Thom. Sanchez in Sum. tom. 1. lib. 3. cap. 20. n. 5. Suarez lib. 2. de juram. cap. 39. n. 5. & Dicastillo, tract. de juram. disp. 4. n. 39. Sed in Bulla Cruciatæ conceditur facultas commutandi juramenta, quæ soli Deo præstantur, ut docent Henriquez, Stunica, Sa, Aragon, Vivaldo, Manuel Rodriguez, Suarez, Sayrus, Sorbus, & alii quos citatos sequuntur Thom. Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 2. n. 18. 19. in Sum. lib. 4. cap. 53. n. 8. Trullench in expositione Bullæ, lib. 1. §. 7. cap. 3. dub. 2. Villalobos tr. 27. claus. 9. §. 3. n. 29. M. Ludovicus Lopez cap. 9. de Bulla, pag. 845. colum. 1. Et ex Cajet. & Soto, Dicastillo tr. de juram. disp. 4. dub. 5. n. 86. Quibus adde Molfessium, Fagund. M. Candid. Bosium, Basilium, Dian. & alios, quos sequuntur Leander à Sacramento tom. 1. tr. 5. disp. 14. q. 100. & Thom. Hurtado tom. 1. tr. 12. n. 212. dub. 6. fol. 47. Ergo in Bulla conceditur facultas commutandi præfata juramenta.

3. Hinc fit virtute Cruciatæ posse commutari juramentum, quo quis alteri jurat, se auditurum Sacrum, & similia, quæ in solam utilitatem jurantis cedunt. Et ideo ita expressè tenent Anton. de Escobar in Sum. tr. 1. exam. 17. n. 144. & in Theol. mor. tom. 1. lib. 7. sect. 1. n. 245. fol. 231. * Quia ejusmodi inquit, juramenta magis inducunt rationem voti, quam juramenti, & per eam nullum jus homini, sed tantum Deo paratur. Et ante illud Trullench in expos. Bullæ, lib. 1. §. 7.

Part. II.

cap. 3. dub. 2. n. 8. * Si juramentum, inquit, non cedat in utilitatem ejus cui præstatur, sed tantum in utilitatem jurantis, potest commutari per Bullam; quia tale juramentum potest dispensari (ab Episcopo) ut si jurast. Petro, te auditurum Missam, vel non admittitur tale peccatum, quia ejusmodi juramenta magis inducunt rationem voti, quam juramenti, & per ea nullum jus homini, sed tantum Deo paratur. * Sic ille; & uterque ex M. Corrado p. 1. Respons. q. 312. ubi sic ait: * Quicumque per Bullam, vel privilegium potest commutare, aut dispensare vota, potest etiam, & similia juramenta abique præjudicio tertii, quia votorum, & juramentorum, quantum ad hoc par ratio est. * Quem sequitur Thomas Sanchez in Sum. tom. 1. lib. 3. cap. 20. num. 5. & 8. ubi postquam statuit, juramentum, quod non est principaliter gratia alterius hominis, cui præstatur, sed principaliter in Dei honorem, &c. Non posse ab homine relaxari, nec remitti: ut si duo, inquit, sibi invicem jurent, fore, ut in posterum non furentur, aut audiant sacrum in festis (quo exemplo utuntur D. Antoninus, Abulenſis, Driedo, Angelus Sylvester, Tabiena, & alii apud Sanchez supra) lubnetur. * Hæc juramenta, quæ num. 5. diximus non posse ab homine, cui præstantur, remitti, iudicanda sunt quoad commutationem, perinde ac si soli Deo præstata essent. Ac postinde de potestate commutandi, & dispensandi in illis dicendum est, quod de juramentis soli Deo emissis, toto cap. præcedenti diximus. * Quod virtute cruciatæ commutari posse, tradit, tum ibi, tum in lib. 4. cap. 53. n. 8. & 9. cum Suarez, Sayro, Sorbo, Ludovico Lopez, & aliis.

4. Ratio præcipua hujus sententiæ est: quia in Bulla Cruciatæ conceditur expressè facultas commutandi vota jurata, ibi: * Podrà tambien el dicho Confessor commutar les qualesquiera votos, aunque sean hechos con juramento, &c. * Sed juramenta præfata, quibus duo jurejurando sibi promittunt, vel alteri, auditurum sacrum, vel quid simile, quod non cedat in utilitatem ejus, cui præstatur, sed in solam utilitatem jurantis, non continent promissionem homini factam, sed Deo: homo enim (ut bene Suarez, & Dicastillo supra) tantum est motivum, seu incentivum, vel, ut melius dicam, testis promissionis juratæ, quod etiam inter homines non raro contingit. Ergo ejusmodi juramenta revera sunt vota jurata, & nil aliud excogitabile in illis est, quia quatenus promissio Deo facta, inducunt rationem voti, & quatenus Deus adducitur in testem, seu fidejussorem detestando promissis, habent rationem formalem juramenti; ergo nil aliud continent, quam vota jurata, sed hæc possunt virtute Bullæ commutari, ergo & juramenta, de quibus loquimur.

5. Confirmatur quia Episcopus potest commutare, (imò & dispensare) omnia juramenta, per quæ nullum jus homini, cui præstantur, acquiritur, ut tradunt D. Antoninus, M. Tabiena, M. Petrus de Ledesma, Covarrub. Angelus, & alii, quos citatos sequitur Thomas Sanchez de Matrim. lib. 1. disp. 32. num. 15. Ergo poterit commutare juramenta, de quibus præsens quæstio est: quia cum homo non sit persona, cui sit promissio, sed Deus, ut constat ex dictis, nullum jus homini acquiritur. Si autem Episcopus potest, à fortiori etiam virtute Cruciatæ commutari poterunt, quia virtute Cruciatæ potest confessarius commutare omnia juramenta, quæ potest Episcopus dispensare, ut videre est apud Dianam p. 4. tr. 4. ref. 19. & tradunt omnes Doctores supra citati pro juramentis soli Deo præstatis. Quod intellige juxta dicta superius quæstione præcedenti, num. 21.

S 3

6. Ex

6. Ex quibus concluditur, virtute Cruciatæ non solum commutari posse juramenta facta in confirmationem voti, ut si quis dicat: *Iuro me servaturum jejunium, quod vovi*, & quæ commutatur votum, ut si dicat: *voveo, & iuro jejunium*. (in his enim casibus verè dicuntur vota jurata,) sed etiam quando juramentum, vel non continet votum, vel saltem non expressum, ut cum immemor voti dicit: *Iuro, me servaturum*. Quia tota ratio formalis istius juramenti (nempe promissio, & advocatio Dei in fidei iussorem) continetur in voto jurato, quo proinde commutato, & commutatur votum, & etiam juramentum soli Deo præstitum; ergo, & juramentum præstitum seorsim à voto commutari poterit, sicut & votum emissum seorsim à juramento; nam cum soli Deo obligationem pariant, æquiparantur in ordine ad dispensationem, & commutationem. Undè quoties votum de aliqua materia, virtute Cruciatæ commutari possit, poterit etiam & juramentum.

QVÆSTIO IV.

An reservato voto, maneat etiam reservatum juramentum?

1. **C**ausa est: juravit quis servare castitatem, vel ingredi Religionem, poterit ne virtute Cruciatæ ejusmodi juramentum commutari? Negant nonnulli existimantes, quoad reservationem, idem de utroque judicium ferendum. Sed contrarium sentiunt alii viri doctissimi, quos sequitur loquens de potestate Episcopi. M. Petrus de Ledesma in Sum. tom. 2. tract. 11. de Voto, cap. 4. dub. 2. post. 5. conclus. addens, oppositam sententiam, seclusa auctoritate, parum probabiliter habere. Verba ejus sunt: *Cayetano tiene la parte negativa, porque pone esta regla: Todos aquellos juramentos estan reservados al Papa, los quales lo estuviere, si fueran votos; y pone exemplo en el juramento de perpetua castidad. Esta regla de Cayetano siguen comunmente los discipulos de Santo Tomas, &c. La sentencia afirmativa es mucho mas probable. Y si no consideramos la mucha autoridad de los Autores, que tienen la sentencia contraria, sino que procedieramos con solas razones, es muy poca, & ninguna la probabilidad de la sentencia contraria. *Sic Ledesma.

2. Quem sequitur M. Texeda in Theolog. Moral. tom. 2. lib. 3. tract. 2. contrav. 6. nu. 229. qui licet, sicut Ledesma, de Episcopo tantum loquatur, idem ex eorum principis planè evincitur, pro Bulla Cruciatæ, cujus facultas ad juramenta non reservata extenditur, ut constat ex superius dictis. De Episcopo igitur probat sic: *Et ratio est, quia Episcopi possunt relaxare omnia juramenta suorum subditorum, nullo excepto, dummodo non cedant in præjudicium tertie personæ: quæ propositio D. Thomæ est apud omnes certa. At huiusmodi potestas non est ablata eis iure aliquo, ergo, attento iure, manet apud illos. Et hæc videtur demonstratio. Hæcille, & ante omnes M. Tabiena verb. *Iurare*. Cum autem iuramenta, quæ Episcopus relaxare, seu dispensare potest, possint virtute Cruciatæ commutari, ut vidimus, & insuper secundum M. Texeda, ex eo, quod votum castitatis sit Pontifici reservatum, non deducitur, quod juramentum castitatis reservatum sit; plane infertur ex illius sententia, Bullam negantem commutationem voti castitatis non negare commutatio-

nem juramenti, sicut licet de jure, vel consuetudine negetur Episcopis dispensatio, vel commutatio prædicti voti, non idè negatur juramento Bullæ juramentum Castitatis, vel Religionis commutare. Et ita tenet Rocafal in Praxi Theolog. mod. tom. 2. lib. 2. præcep. 2. Decalog. sect. 3. cap. 2. n. 23. Et tunc probabile Leander à Sacram. tom. 1. tract. 3. disp. 14. quæst. 106. Dianap. 4. tract. 4. resol. 70 & 71. mod. 14. resol. 17. Machado tom. 1. lib. 2. p. 3. tract. 5. de iura. nu. 2. fol. 260. Quintanaduennas de iustis iustis hebdom. cap. 2. n. 18. Trullench in expost. Bullæ lib. 1. cap. 3. dub. 5. num. 4. Navarrus consil. 1. de juramento nu. 4. & 5. referens Tabienam, & tenent aliquid de hereticis apud Sanchez de Matrim. lib. 8. disp. 13. n. 1. Et in terminis Jubilæi excipientis voti Castitatis, & Religionis, tradit expressè Alfonso de Leon p. 4. quæst. 13. sect. 1. num. 83. ubi sic: *Quæritur primo, an possit Confessarius commutare juramenta Castitatis, & Religionis? &c. Videtur omnino affirmandum, quòd dicta juramenta possit Confessarius commutare virtute Jubilæi. *Ergo & virtute Bullæ, casus eadem est ratio.

3. Probat præfati Doctores, quia Bulla Cruciatæ, & Jubilæum solum excipiunt vota Castitatis, & Religionis, non verò juramenta, & cum materia sit odiosa, non est, ab uno ad alium extendenda, sed potius restringenda. Secundò, quia votum, & juramentum de eadem materia sunt vincula diversæ speciei, & obligatio voti major est, quàm juramenti, ut docet D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 8. Ergo et eo, quod in Bulla excipiat votum castitatis, inferri nequit, quòd juramentum eiusdem excipiat: esset enim ille majore ad minus in odiosis arguere, quod positum argumentum est; quia licet in Bulla negetur, quòd est majus, non bene inde inferitur, quòd etiam illud quod est minus. Sic discurrunt præfati Doctores.

S. I.

Judicium Auctoris.

4. **V**Num mihi in hac parte certissimum est? Episcopus in ejusmodi juramentis Castitatis, & Religionis dispensare possit, & nullum juramentum, ut citati Doctores contendunt. Potest sit reservatum, confessarii approbati ab Ordinario, etiam poterunt virtute Cruciatæ omnia ejusmodi juramenta commutare; tum, quia quidquid Episcopus jure ordinario potest circa juramenta, quoad dispensationem, conceditur confessario per Bullam commutare; tum, quia juramenta non reservata, & soli Deo præstita, juxta communem sententiam, illi facultate virtute Cruciatæ concessa comprehenduntur. Quæ proinde virtute etiam privilegiorum poterunt à Regularibus commutari.

5. Cæterum, præfate doctrinæ prolixè distans, quia juramentum servandi castitatem Deo factum, verè est promissorium; ergo includit totam effectum voti, ac proinde est votum juratum castitatis hoc autem virtute Bullæ commutari non potest, contra-ctissimum est, quia in illa expressè excipitur. Contra-ctissimum est, quia juramentum homini factum de re ipsa utili, includit promissionem ipsi factam: ergo juramentum Deo factum de re ipsa grata, promissionem Deo factam includit. Urgetur, quia juramentum acceptatum ab homine, in cuius auctoritatem præstat, (si nullam turpitudinem, & injuri-

Injustitiam contineat) nequit ab Episcopo, nec virtute Bullæ commutari, ex eo, quod jus homini ad rem promissam, eo præstito, adquiretum fuerit, ut omnes Theologi concedunt, ergo includit veram promissionem. Si enim assertorium tantummodo esset, nullum jus homini pareret: quale foret huiusmodi: *Iuro, me habere propositum tibi pecuniam conferendi*. Si ergo juramentum homini præstitum includit promissionem, cur Deo præstitum non includat? Ergo cum juramentum servandi castitatem non sit assertorium, seu promissorium, quo, revera, castitas sub juramento in Dei obsequium, & honorem promittitur, non poterit rationem voti non iudicare, non solum per regulam æquiparatorum in ordine ad commutationem, ut qui possit in votis, possit etiam in juramentis soli Deo præstitis, sed per formalem inclusionem voti, ut bene tradit D. Antoninus 2. p. tit. 11. §. 2. & alii viri doctissimi. M. Sotus lib. 8. de iust. q. 1. art. 9. Rodriguez 2. tom. 8. cap. 100. & plures, quos refert, & sequitur Sanchez ubi infra. Quibus adhæsit P. Mendon Bull. disp. 26. cap. 6. n. 81.

6. Non me lateat, P. Thomam Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 13. n. 5. & lib. 3. Sum. cap. 19. num. 6. respondere, hæc juramenta, licet ut plurimum, & communiter includant votum iurejurando firmatum, ac proinde sint Pontifici reservata; id verò pendere ex intentione jurantis, qui vult castitatem Deo offerre in eius obsequium; si autem id non intendat, sed solum Deum asserere in testem executionis future, non includitur votum in tali juramento, tam ab Episcopo, quam virtute Cruciatæ commutari poterit. Et ita etiam videtur sentire Dicalillo tract. de juram. disp. 4. dub. 5. num. 79. Et multis fuisse conatur P. Bardi in Bullam p. 2. tract. 7. cap. 1. sect. 2. fol. 380. Sed non placent. Primum, quia, ut illicet Doctores expressè concedunt, vota, & juramenta æquiparantur in ordine ad dispensationem, & commutationem, sed vota castitatis nequeunt virtute Bullæ commutari, ergo nec juramenta. Secundò, quia hæc distinctio, licet acuta, difficilis capta est, nam cum ejusmodi juramentum sit rei pendens in futurum, nequit esse purè assertorium, sed promissorium simul: hæc enim inter unum, & alterum est distinctio, ut constat ex D. Thoma 2. 2. quæst. 89. artic. 9. ad 1. Ergo imperceptibile est, quod tale juramentum non includat promissionem rei Deo gratæ, & consequenter rationem voti: nam ut cum D. Thoma 2. 2. quæst. 88. art. 1. & 2. docent omnes Theologi: votum est promissio Deo facta de meliori bono. Quapropter Basilus de Leon. lib. 8. de Matrim. cap. 11. num. 3. contra Sanchez, & Suarez, asserit non posse esse juramentum promissorium, quod tamen non includat rationem voti.

7. Dices cum Patre Bardi: Hoc juramentum esse assertorium simpliciter, & promissorium secundum quid. Nam, quatenus ostenditur propositum exequendi rem, est assertorium; quatenus verò est de re futura, est promissorium, non simpliciter, quia non est animus promittendi, sed exequendi. Sed contra est, quia nullus Doctor in divisione juramenti in suas species, designavit speciem juramenti circa rem futuram, quod promissorium simpliciter non sit. Ideo communior, & verior Doctorum sententia cum Cajetano, & communi Thomistarum tenet, hæc juramenta castitatis, & Religionis, sicut, & vota, virtute Cruciatæ commutari non posse.

8. Ex hæcenus dictis faciliè erit argumenta pat-

tis contrariæ dissolvere. Ad primum respondeo, quod Bulla Cruciatæ, cum excipiat vota, à fortiori excipit vota jurata, ut potè quæ & voti rationem includunt, & simul respectum alium ad Deum, ut testem, & fideiussorem, superaddunt. Ad secundum respondeo, vinculum voti majus esse, quam juramenti assertorii, non verò majus, quam promissorii, cum illud in isto includatur, sicut pars in toto. Fateor tamen, quod si dari posset juramentum castitatis servandæ, quod assertorium tantummodo esset, non deberi reservatum, & id tantum concludunt argumenta pro sententia Patris Sanchez, & Dicalillo, quibus non dissentio, casu illo dato, sed casum non admitto, saltem regulariter loquendo, quidquid sit de possibili.

QVÆSTIO V.

An votum, vel juramentum de eroganda eleemosyna alicui pauperi determinato, possit, post ejus acceptationem, virtute Bullæ commutari?

1. Tullench. lib. 1. §. 7. cap. 3. dub. 8. n. 2. discrimen constituit inter votum, & juramentum: ait enim, non esse improbabile, ejusmodi votum posse commutari; secus juramentum. Sed non placet, tum, quia ipse totus est in probando, vota, & juramenta Deo præstita omnino æquiparari in ordine ad commutationem; quia vinculum voti & juramenti votivi, licet in rigore metaphisico specie differant, non verò moraliter quoad effectum dispensandi, & commutandi; quia solum Deum, ejusque honorem respiciunt, solique Deo ex utroque obligatio paritur; ergo votum & juramentum, ex quibus Deo simul, & homini obligatio adquiritur, ratione promissionis utrique factæ, & magis principaliter Deo, quam homini, æqui parari etiam debent in ordine ad commutationem; ac proinde, vel improbabile est, votum eleemosynæ à paupere acceptatum posse, absque eius consensu, virtute Bullæ commutari, vel probabile debet esse, quod etiam juramentum post acceptationem, similiter commutari possit.

2. Secundò, quia per promissionem votivam Deo, & homini factam, semel ab homine acceptatam, idem jus homini acquiritur, ac per juramentum, si ergo quia promissio votiva in Dei cultum principaliter fit, potest virtute Bullæ commutari, poterit similiter etiam si jurata: quia juramentum erogandi eleemosynam, licet huic pauperi determinato fiat re vera est promissio iurejurando firmata, quæ licet pauperi præstita, in Dei obsequium principaliter fit.

3. Quapropter magis consequenter P. Fagnandez in præcept. decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 49. n. 11. tam juramentum, quam votum probabile putat, posse commutari; nam cum æquè in hoc juramento, ac in voto, finis *cujus*, (qui principalis est) sit Deus, propter quem fiunt; ad hunc finem in commutatione attendi debet, non verò ad finem *cui*, seu ad creaturam, cui fiunt. Quia accessorium sequitur principale. Cum igitur tota, seu præcipua ratio istius promissionis sit Deus, & jus determinato illi pauperi adquisitionem dependeat à beneplacito Dei, propter quem, tanquam propter finem principalem, promissio voti & juramenti fit, & aliunde Deus suum majus obsequium semper habeat gratus, non est cur negari debeat, posse ejusmodi vota & juramenta in melius

lius commutari. Imò & propria auctoritate, ut quidam existimant, quia hoc fundamentum, vel id probat, vel nihil.

4. Huiusmodi sententia dissentire non poterit Petrus de Navarra lib. 2. de Refut. cap. 1. in nova edit. dub. 3. n. 14. ubi licet de voto sermonem instituat, idem de juramento, ratio, qui utitur, evincit, & etiam iussu Episcopi, quam Bulla Cruciate vim retinet. Sic enim ait: * Cum quis emisit votum dandi alicui pio loco certam quantitatem, etiam postquam acceptata est, posset Pontifex Romanus illam commutare in alium usum, (attende) quod principaliter ea donatio, seu promissio ortum habuerit ex religione voti, non ex lege iustitia. Cum non sit facta in gratiam & utilitatem personarum illius loci, sed principaliter in Dei cultum. Quare si quis sine voto illam promitteret, vel donaret, vel alio contractu, Ecclesia, vel pius locus adquisierit, nullo modo posset auferri.

* Hæc ille: qui licet de voto, & de Romano Pontifice commutante loquatur, ratio verò, qua ducitur (ut prædixi) idem probat de juramento, cum ortum etiam habeat ex religione, & factum non sit in gratiam & utilitatem personarum, cui fit, sed principaliter in Dei cultum. Unde etiam deducitur, quod non solum à Romano Pontifice, cum non sit ex reservatis, sed etiam ab Episcopo, & virtute Cruciate possit commutari.

5. Facit ad hæc Eminentiss. Cajetanus 2. 2. quæst. 88. art. 12. vers. Adhuc evidentiam, Ubi docet, promissionem factam Deo, & simul homini acceptanti, in cuius utilitatem cedit, si principaliter fiat propter Dei cultum & honorem, posse dispensari, aut commutari, absque acceptantis consensu. Dixi, favere, quia ibi asserit, proficentem in aliqua Religione, licet non soli Deo se obliget, sed etiam Religioni, cui suas actiones tradit, ipsaque acceptat, posse Religionem invitare ad meliorem transire, ut constat, nquit, ex cap. Licet de Regul. quod fundamento supra adducto, sic probat: * Et ratio cur quis potest in tali casu præjudicare Prælati, & Religioni prioris, est, (attende) quia non propter seipsum, sed propter Deum Prælati, & Religioni data est Religiosi persona, & propter hoc solius Dei ratio habetur in ejusmodi commutatione. * Ergo secundum Cajetanum, idem dici debet de quolibet alio voto, vel juramento promissorio homini propter Deum præstito, etiam post acceptationem, cum eadem sit omnium ratio.

6. Nihilominus tam vota, quam juramenta, quæ in alterius utilitatem cedunt, nequire post acceptationem commutari virtute Bullæ, nec ab Episcopo dispensari, tenendum est, quia licet promissio magis principaliter fiat Deo, quam homini, sit tamen modo sufficienti, ut homini acceptanti pareat jus ad rem promissam, cujus violatio est contra iustitiam, ut ad verificari etiam tententur, ergo absque præjudicio terti nequit commutari, & per consequens, neque absque ejus consensu. Ita tradit Thomas Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 9. num. 12. dicens esse communem. Et iterum lib. 4. Sum. cap. 41. ubi sic: * Tandem dubitatur, an cum a promissione facta Deo, & homini acceptanti, non sit propter ejus utilitatem, possit commutari? Affirmant aliqui, &c. Et hujus sententiæ videtur aperte Cajetanus, &c. Verum hoc ita universaliter dictum non audeo dicere, quia Doctores omnes supra relati sola promissione facta homini, & Deo; ac ab homine illo acceptata contenti sunt, ne liceat dispensatio, aut commutatio absque ejus consensu. Præterea, quia negari non potest, jus

homini illi adquiri. * Sic Sanchez, & ante illud Suarez tom. 2. de Relig. lib. 6. cap. 15. n. 7. dicens: * Regulariter non potest tale votum commutari sine consensu tertii, in cuius præjudicium cederet commutatio. Est communis assertio. Ratio est, quod cum voto conjungitur promissio humana, quam supponimus esse acceptatam, & consequenter de re jus, quo non potest quis privari per potestatem commutandi vota, sicut etiam de juramento promissorio dictum est. * Hæc Suarez: cui consentit Diana 1. p. tract. 11. resol. 47. Ubi postquam dicit, confessarium virtute Bullæ posse commutare votum emissum in favorem tertii, limitat, dicens: * Secus autem si hujusmodi votum fuerit à paupere acceptatum, nam ita adquisivit jus per acceptationem. * Quos sequitur P. Mendo in Bullam, disp. 16. cap. 11. (licet contrariam amplectentes se non diamantur aliter) & sequi videtur M. Barnabas Gallego in Bulla cap. 9. dub. 145. licet falso, & absque ullo fundamento, pro sententia contraria referat Petrus Sanchez, Suarez, & Dianam, ut ex eorum verbis convincitur. Ex quo non nemo invidiam illi copiare molitus est.

QVÆSTIO VI.

An quando est probabilis opinio, quod taxa alicuius rei sit iniusta, & propterea venditor falsis ponderibus, vel aliis, iniustitiam compensat, possit postea à Judice interrogatus id totum iure iurando negare, subintelligendo se iniusta non fecisse?

Duplicem difficultatem hoc quæsitum involvit. Prima: An quis teneatur ad taxam observandam, quando probabilis opinio testes esse iniustam? Secunda: An posito quod non teneatur, possit à Judice interrogatus negare defecisse?

§. PRIMUS.

Quid de prima quæstionis parte?

1. **Q**uoad primam, communis sententia exigit obligationem servandi taxam probabiliter iniustam, communi principio innixa, quod cuique licitum sit opinionem probabilem amplecti: quoties autem probabile est, taxam esse iniustam, probabile etiam est, obligationem non inducere. Hanc sententiam sequuntur quotquot asserunt, non esse obligationem solvendi tributum, quando probabile fuerit esse iniustum. Petrus de Navarra, Joannes Sanchez, Salon, Malderus, & alii, quos citatos sequuntur Verricelli tom. 1. tract. 2. singul. opinio. quæst. 32. num. 51. & M. Barnabas Gallego de cons. probat. circa legem, dub. 19. plures citans. Et tenent expresse Corduba, M. Arauxo, & alii apud Thom. Hurtado tom. 1. var. resolut. 13. cap. 2. n. 74. fol. 106. & esse communem Doctorum dicit Lessius de iustit. lib. 2. cap. 33. dub. 8. n. 6. Quam ultra citatos sequuntur Vega, M. sure, & alii apud Joannem Sanchez in Selectis disp. 37. n. 31. ubi ait: * A fortiori hanc docere tenentur, qui aliter de vectigalia in conscientia non debent, nisi contenti

illorum iustitia. Inter quos est Angelus, Sylvester, Cajetanus, Aragon, Gabriel, Rodriguez, Medina, Carbo, Villalobos, & alii. * Ergo cum idem prorsus dici debeat de taxa, ac de tributo, cum eadem sit utriusque ratio; sicut tributum probabiliter injustum, probabiliter ad solutionem non obligat, ita neque taxa probabiliter injusta ad sui observationem obligabit.

2. Confirmatur: Quia subditus non tenetur obedire, quoties probabile est, esse injustum, quod illi præcipitur, ut plures, & gravissimi Doctores tuerentur. Sic M. Petrus de Ledesma in *Sum. 2. p. tract. del Estado de los Religiosos en comun. cap. 4. fol. milhi 82. ibi* * La quinta dificultad es, quando ay diversas razones probables moralmente hablando por ambas partes, deslucere, que son probables al parecer de hombres doctos, y buenos. La dificultad es, si en tal caso tiene obligación el subdito de obedecer. A esta dificultad se hade responder, que no tiene obligación el subdito de obedecer, sino que puede muy bien seguir la opinion que quisiere. En esta resolución convenien comunmente los Doctores, que ensennan, que es lícito seguir opinion probable, aunque sea dexando la sententia mas probable. * Sic ille, cujus opinionem multis illustravit Joannes Sanctius in *Selectis disp. 33. & probabilem putant Castropalao tom. 1. disp. 2. punto 6. n. 5. & Diana p. 1. tract. 10. resol. 10. & cum aliis ampletur Dicastillo de Juramento disp. 2. dub. 12. n. 349. Ubi cum sibi obijceret aliorum opinionem asserentem, in opinione æquè probabili, subditum teneri parere superiori, respondet, id negandum esse. * Saltem quando agitur de damno inferioris, seu de ejus interesse, quia in eo casu utraque pars utitur jure suo. * Et ita dicit respondere, in casu vectigalis, Petrus de Navarra, & Lessium. Ergo licet probabile sit, taxam esse justam, & superiorem posse illius observationem præcipere, si tamen probabile etiam sit injustam esse, subditus non tenetur obedire, quia probabile similiter est, subditum non teneri, quoties probabile est, esse injustum, quod præcipitur. Hæc opinio probabilis est; quia nititur his præmissis: In re injusta nemo tenetur obedire. Taxa hæc est injusta. Quorum prima est evidens, & secunda probabilis. Ex duabus autem præmissis una evidenti, & altera probabilis nequit non inferri probabile consequens, Quod iterum sic confirmo. Quoties datur opinio probabilis asserens, subditum non teneri obedire superiori, potest subditus in praxi illi non parere, ut docent Thom. Sanchez in *Sum. lib. 6. cap. 3. n. 7. Sayrus in Clavi Regia lib. 1. cap. 12. n. 6. Petrus de Navarra, Torres, Palao, Layman, & alii, quos sequitur Thomas Hurtado tom. 1. Resol. Moral. tract. 3. cap. 3. resol. 28. n. 151. fol. 113. Sed quoties res præcepta est probabiliter injusta, datur opinio probabilis, asserens, subditum non teneri obedire superiori, ut vidimus: ergo. Consequentia est evidens, & aperte suadet probabile, non esse obligationem servandi taxam, quoties juxta opinionem probabilem fuerit injusta.**

3. Adde plus contendere M. Petrus de Ledesma ubi supra: nempe id etiam procedere, quando subditus dubitat de iustitia præcepti. * Quando el subdito, inquit, duda razonablemente, si el Prelado justamente manda con precepto. * In quo eventu, si res præcepta in subditi præjudicium sit; judicat idem sentiendum in casu dubii, ac quando probabilis esset opinio, quod esset injusta. Sic enim ait: * La limitacion del Padre Maestro Gallo me parece muy bien, yes, que en caso de duda, parandole perjuizio,

no tiene obligacion de obedecer. Porque entonces tiene verdad, que es mejor la condicion del que pofsee. * Verum hanc partem non puto probabilem, tum, quia est contra torrentem Doctorum; tum quia latissima per hanc doctrinam aperitur via non solvendi tributa, & non servandi taxam, quia dubium de iustitia illorum frequenter occurrit, imò & omnes ferè gabellas dubias esse, ait M. Fumus, *verb. Gabella num. 16.* Tum etiam, quia debili nititur principio: Nam quando superior est legitimus, pro illo stat possessio, non pro libertate subditi: ergo in dubio de iustitia rei præceptæ, pro superiore standum est; ac proinde asserendum, subditum teneri obedire. Quapropter audiendus non est M. Ledesma; sicut nec M. Texeda *tom. 1. controv. lib. 1. tract. 2. controv. 14. dub. 4. num. 46.* Ubi cum Cajetano asseruit, eum, qui dubitat de iustitia tributi, non teneri solvere. Si enim hæc opinio probabilis esset, raro daretur obligatio solvendi tributa, præcipue cum juxta Cajetanum, *verb. vectigal.* Vix ulla gabella sit justa.

4. Est ergo dicendum, quod saltem dum non fuerit opinio probabilis de iustitia tributi, vel taxæ, nemo potest probabiliter ab obligatione legis liberari. Secus si probabilis fuisset opinio, asserens non solum esse injustam, sed non esse obligationem servandi taxam; nam cum cuique liceat opinionem probabilem amplecti, probabiliori relicta, ut alibi cum communi Doctorum diximus, cuiuscumque etiam licebit eam sequi, & consequenter non servare taxam. Et ita docet Thomas Sanchez in *Sum. lib. 3. cap. 6. n. 29 in fine.* * Atque ad hoc, inquit, satis est, opinionem esse probabilem, eam taxam non obligare. * Quem sequuntur Escobar in *Moral. Theolog. tract. 1. exam. 3. cap. 7. num. 34.* Et Dicastillo *tract. de juram. disp. 2. dub. 12. nu. 364.* quod ex prædicta communi doctrina per evidentem consequentiam inferitur.

5. Credo autem non esse principium, ex quo evidenter deducatur, subditum posse non obedire, quando opinio solum asserit probabiliter, esse injustum, quod præcipitur. Ideoque plures Doctores (inter quos Thom. Sanchez *lib. 6. cap. 3. num. 6.*) asserunt, subditum teneri obedire, quamvis judicet probabiliter esse malum, quod superior præcipit, & solum excusari posse, quando detur opinio probabilis, dicens, in tali casu non teneri. Quia in casu de opinione probabilis pro iustitia rei præceptæ, ut tractatu de opinione probabilis, *quæst. 8.* diximus, stari debet pro superiore possidente, & habente potestatem præcipiendi, quod certò, vel probabilius iustum fuerit: in secundo verò casu, cum opinio probabilis dicat, non esse obligationem obediendi, libertatem relinquit subdito, ut eam sequendo non obediat. Nihilominus ex una ad aliam opinionem putant nonnulli evidenter argui. Nam quoties probabile fuerit, esse injustum, quod præcipitur, probabilis opinio asserit, non esse obligationem parendi, quam pluribus citatis tenet Joannes Sanchez in *Selectis disp. 33. n. 37. & seq.* cui innixus poterit subditus non obedire. Unde idem prorsus consequens proximè, vel remotè ex eisdem præmissis, videtur deduci. Sed de his alibi. His positis.

(†)

§. II.

Quid de prapua questione?

6. Secunda difficultas est: Utrum in casu, quo iuxta opinionem probabilem, non sit obligatio servandi taxam, venditor, falsis ponderibus, vel aliter injustitiam sibi factam compensans, possit à iudice interrogatus sub juramento id totum negare, subintelligendo, se iniuste non egisse? Et partem affirmativam verisimam, & communis sententiae principiis conformem effectudo, quam in terminis tradunt Thomas Sanchez in *Sum. lib. 3. cap. 6. n. 29. ibi*: * Quando taxa alicujus rei est injusta, si pluri vendens, aut fraudans in pondere, aut mensura, ita ut sibi satisfaciatur pro pretii injustitia, & reddat correspondentes merces pretio dato, potest hic rogatus à iudice, an pluri vendiderit, vel defecerit in pondere, & mensura, id negare, asserereque pretio taxato vendidisse, & integrè pondus, & mensuram tradidisse, intelligendo hæc, ita ut pluri vendens, aut deficiens in pondere, & mensura non deliquerit. Quia absque delicto utrumque fecit, atque ita verè dicit, se integrè tradidisse, nempe quatenus tenebatur eo pretio accepto, neque excessisse delinquendo. Atque ad hoc satis est, opinionem esse probabilem, eam taxam non obligare. * Hæc Sanchez, & ex illo Antonius de Escobar, ubi supra, quos eisdem ferè verbis sequuntur Dicastillo *tract. de iuram. disp. 2. dub. 12. n. 364. Diana 3. p. tract. 6. resol. 30* & ante illos Portel. in *Addit. ad dub. Regul. verb. iuram. n. 16* & alii.

7. Et in simili tenet Leander à Murcia in *Disquisit. Moral. lib. 2. disp. 6. resol. 11*. Ubi ex M. Tabiena, M. Medina, M. Soncinas, M. Soto, & aliis, *num. 11*. Sic ait: * Quapropter cum in foro conscientiae (secundum probabilem prædictorum sententiam) non teneatur quis solvere tributum, si non petatur, & possit occultare merces, & contractum, in quo fundatur jus tributum, si post occultationem interrogetur ab exactore, vel à iudice, an fecerit contractum vel occultaverit, etiam cum juramento, poterit id negare, utendo amphibologia, quia occultando merces, vel contractum in foro conscientiae, usus est jure suo, & nemini fecit injuriam. * Sic ille in re sanè difficiliori, quam taxa pretii.

8. Principium autem, cui hæc conclusio innititur, satis commune est, nimirum: Quoties factum exterius contra legem excusatur à culpa ratione alicuius circumstantiae, posse subditum rogatum juridicè, & sub juramento, tale factum negare, intelligendo de facto criminoso. Quia interrogatio iudicis ex circumstantia interrogantis, & iudicii, de eo solo facto intelligitur. Ita docent M. Bannez. 2. 2. q. 69. *art. 2. dub. penult.* Salon ibidem *controv. 11. Sayrus in Clavi Regia, lib. 12. cap. 17. n. 26. Lessius lib. 2. de just. cap. 31. dub. 3. n. 14.* & cum illis Sanchez ubi supra. Sed in casu questionis, qui falsis ponderibus, aut taxa non servata, merces vendidit, (ut supponimus) excusatur à culpa, quia probabile est, injustam esse, & non esse obligationem illam servandi: Ergò.

9. Huic opinioni facit M. Corradus *L. p. g. 21. ibi*: * Queritur, an qui juravit iudici dicere veritatem, si mentiat, mortaliter peccet? Respondetur, quando juramentum accipitur de veritate dicenda, huiusmodi juramentum non cadit, nisi super his, de quibus, secundum ordinem juris, respondere tenetur, &c.

Et quia ad interrogantis intentionem respondere non tenetur; Navarrus, in *libello de responsis*, dicit modum, quo quis respondere potest, ut non peccet, nec veritatem patefaciat: & hic est, vel fictum respondere tergiversando, vel respondendo ad se ipsum in corde tuo, & non ad iudicem. Sic Sotus, Sylvester, & bene omnes, præter unum tantum, quem citat libet. * Hæc M. Corradus.

10. Verum licet faciliè percipiatur, causam, quæ adest ad excusandum à mendacio amphibologia, quæ sermonem, sufficere etiam possit ad excusandum juramentum, ut docent Angelus, Sylvester, Navarrus, Azor, Valentia, Salon, Sanchez, Toletus, Maldonado, Rodriguez, Filiarius, Suarez, Lessius, Marten de Rio, & alii, quos sequitur Joannes Sanchez in *disput. 46. num. 17*. non tamen faciliè videtur exponi, quomodo in casu præfati mendacium evitari possit. Licet enim verbis æquivocis plures habebimus significationes possumus ex causa uti, in eventa aliquæ ab audiente non intelligendis, ut docent communiter Doctores; quando verò æquivoca non sunt sed determinatam ex impositione hominum significationem fortuitur, qui fieri potest, ut aliquæ mendacii labe possit quis illis abutens responderet: *taxam servavi*, ea non servata; aut non pluri vendidi, quam pretio taxato. Cum pluri vendiderit? Nonne hoc contra mentem ire est? Nonne exteri verba exprimeret; contra id, quod interius latet?

11. Sed respondeo ex communi Doctorum, reba ex impositione hominum ratione circumstantiarum loci, temporis, officii interrogantis, aut respondentis, & obligationis eorum, varias significationes fortiri, ideoque mentem loquentis sufficienter exprimere, & illi conformari, quamvis tales de ignorantibus decipiantur, aliud credentes, quam verba in illis circumstantiis prolata significant; quod quidem non vitio loquentis, sed ruditiæ, & infirmitatæ audientis tribuendum est. Quod variis exemplis illustant Doctores. Primum: cum rogatus, an Petrum videris? Verè respondes, te non vidisse, quia hoc videris, non tamen ita proximè, ut rationem reddere possis, ut à querente inveniatur. Secundo si ponitens in confessione rogetur à confessorio, non commisit: Verè respondet, non commisit, licet verè aliquando admisit, & confessus fuerit. Quia verba hæc negativa, in his circumstantiis, determinantur ad significandum, quod in alio non significarent, ideoque mendacium non continent, licet alibi continerent. Ad hunc ergò modum in aliis casibus discurrendum est.

12. Quapropter Doctores communiter tradunt, non intervenire mendacium, quoties restrictio mentalis implicite significatur per verba exteri prolata, & hoc contingere (accidit) quando interrogatus non habet jus interrogandi, aut quando interrogatus ratione sui officii, aut ex alio capite non habet obligationem respondendi. Videatur Thom. *tractado tom. 2. resol. Moral. tract. 7. cap. 4. n. 41. apud* quem id tenent Joannes Malderus, Suarez, Caceres, quem id tenent Joannes Maldonado, Toletus, Barboza, Navarrus, Salon, Reginaldus, Toletus, Barbosa, Navarrus, Lessius, Layman, Bonacina, Sylvius, Cominch, Tannerus, Valentia, Azor, Filiarius, Clavis Regia, Rodriguez, Villalobos, Lublinus, & alii, quos citat refert, & sequitur dicens: * Qui omnes propter causam, habent, quod quando subest restrictio mentali (modo supra potest quis uti restrictione mentali (modo supra explicato) quia saltem implicite datur intelligi ex circumstantiis talis æquivocatio, & mentis restrictio.

relictio. * Quæ sententia adeo certa est, ut ferè nulla in hoc sit controversia inter Doctores, teste Dicastillo *tratt. de juram. disp. 2. dub. 12. num. 298.*

13. Cum ergo intentio iudicis interrogantis ea semper præsumatur, quæ debet esse, ac proinde secundum regulas juris, & in ordine ad iustitiam servandam, & subditorum injuriam avertendam, aut illam resarciendam: sic indè, ut quoties interrogat sub juramento, an falsis ponderibus, vel aliter in pretio venditor, taxa non servata, defraudaverit; idem profus hæc verba significant, ac si rogaret, an in pondere, & mensura, vel pretio injuriam alicui fecerit: hæc enim est intentio debita iudicis, & cui conformari debet responso jurata. Cui sanè venditor conformem adhibet, etiam negativam, dicens: Non defraudavi, vel affirmativam, taxam servavi; quia hæc verba ratione circumstantiarum idem significant, ac nulli in pretio damnum intuli. Quod cum verissimum sit, non est undè juramentum falsitatem contrahat, imò nec ullam malitiam, seu deformitatem aliquam, cum fiat ex causa iusta propriæ utilitatis, vel damni vitandi. Quod autem hæc sit causa iusta jurandi cum mentali restrictione; tradunt Navarrus, Bonacina, Clavis Regia, Filiarcus, Sanchez, & alii, quos sequitur Dicastillo *supra num. 324.* dicens: * Tunc adest iusta causa (occultandi veritatem etiam sub juramento, modo, quo supra) quoties id necessarium est, aut utile ad salutem corporis, honorem & famam, vel res familiares tuendas: ac tunc univèrsim nullum erit peccatum uti amphibologiis, aut occultationibus, etiam cum juramento, quoties quis ex non jurando incurrat, aut prudenter timeat damnum aliquod notabile. * Quod aliis verbis universalioribus tradiderat Sanchez. *lib. 3. sum. cap. 6. num. 18.* dicens: * Causa iusta utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, & res familiares tuendas: vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censetur tunc expediens, & virtuosa. Ita Navarrus &c.

14. Quibus consonat Magist. Corradus *1. part. quest. 137.* dicens: * Neminem, qui gratia salutis animæ, vel corporis, pietatis, utilitatis, vel alterius necessitatis, utitur ejusmodi amphibologia, mentis, neque peccare peccato mendacii, etiam si juramentum addatur. Hæc ait Navarrus ubi supra, allegans pro hac parte Div. Hieronymum, Gregorium, D. Thom. Ricardum, Scotum, Paludanum, Sylvestrum, & multos alios, &c. Non tenebatur iudici respondere, ut volebat, sed ut velle debebat, & huic rectè voluntati satisfacit, respondendo, se illa non dixisse, subintelligendo animo, &c. Hactenus M. Corradus. Ex quo principio plures favorabiles resolvuntur casus, quos per otium videre poteris apud citatos Auctores.

15. Major esset difficultas, si iudex exprimeret suam intentionem (licet iniquam) esse, ut venditor manifestet, an iuste, vel iniuste plenis, quam verba taxæ sonant, merces vendiderit: & hoc sub juramento extorqueat: an in hoc casu respondere venditor possit; non pluri vendidisse? Et ratio difficultatis est, quia cum verba non sint æquivoca, & nec ratione circumstantiarum aliam significationem, nec implicite, induant; non videntur à malitia mendacii denudari posse, & per consequens nec juramentum à labe perjurii.

16. Respondeo, etiam in hoc casu sufficienter significari, saltem implicite, restrictionem mentalem respondentis. Et sic intelligo M. Zanardum *p. 1. ubi*

de juram. cap. 11. §. 8. dum ait. * Octavo dico de illo, qui unum voce jurat, & aliud mente concipit, quod contra veritatem juramenti, quandoque peccabit, & quandoque non: nimirum (ait ibidem, §. quarto dico) * Quando non tenetur respondere ad mentem interrogantis. * Vide *fol. 466. & 480.* Et ratio potest esse, nam quoties ad mentem interrogantis respondere non tenetur, & aliud expedit veritatem occultare, ad hoc quisque jus habet, licet sub juramento extorqueatur, quam cum tacendo occultare non possit, nec verba æquivoca sint, quavis prudens auditor sibi suadere debeat ratione circumstantiarum occultationem restrictionem mentalem verbis superadditam esse, & juxta illam responsum mensurari. Undè fit, verba esse menti conformia, cum illam implicitè saltem significant, quod ad veritatem orationis vocis sufficere constat ex communi Doctorum, ut vidimus.

§ IV.

Quid de usu restrictionis mentalis?

17. **V**T difficultas superius proposita penitus evanescat, addo secundum plures, licitum esse ex iusta causa veritatem occultare, mentali restrictione addita, etiam si verba, neque ex sua significatione, nec ratione circumstantiarum, sensum verum admittant, sed ratione tantum additi, quod mente proferentis omnino retinetur, etiam si implicite signo aliquo exteriori significetur; ut si quis v. g. juret, se non fecisse aliquid, quod reverà fecit, intelligendo intra se, non fecisse anno præterito, seu non fecisse, ut non manifestet, & similia. Et ratio est, quia ex oratione vocali, & mentali una constituit oratio, licet diversa ab illa quam audientes concipiunt; & cum respondens jus habeat occultandi veritatem, quam exquirunt, permittere illis potest, errorem ex partiali oratione generandum. Ita Sylvester, Navarrus, Valentia, Salon, Toletus, Manuel Rodriguez, Filiarcus, Lessius, Suarez, & alii, quos citatos sequitur Thomas Sanchez *in sum. lib. 3. cap. 6. num. 15. & seq.* Item Sorus, Paludanus, Adrianus, Richardus, Major, & alii apud Navarrum *in capit. humana aures, 22. quest. 5. in quest. 1. à num. 10.* Et plures quos citatos sequitur Dicastillo, *supra num. 300.* Et quod, secundum se, oratio, quæ falsa esset, sine restrictione mentali, possit esse vera, posita restrictione, licet externo signo, neque implicite, neque explicitè restrictio denotetur; tenent ultra citatos Angelus, Tabiena, Pessantius, Raynaudus, & alii apud Thomam Hurtado *tom. 2. resol. Moral. tract. 7. cap. 3. num. 42.* Quibus adde Dianam *2. part. tract. 1. Miscellan. resol. 2. & 3. part. tract. 6. Miscellan. resol. 30.* Et Gasparem Hurtado *tratt. de iustit. disp. 4. de Reo, diff. 8.* Ubi sic, inquit, * Est tamen difficultas, an subditus possit licite uti restrictione interius addita verbis univocis: v. g. non feci, non vidi, subintelligendo interius, seu mentaliter aliquid, quo verbum exterius fiat verum, nempe, vel ut dicam tibi, vel tali tempore? Sorus, Covarrub. & Aragon, dicunt, non posse. Bannez, & Salon, Lessius, Navarro, Valentia, Toletus, Suarez, & communiter Doctores dicunt, posse, & merito, quia verba exteriora non proferuntur, ut integra propositio, sed ut pars.*

18. His consonat cum Paludano M. Corradus *1. p. q. 137.* Ubi sic: * Paludanus ait expressè, quod quando verum est, quod quis dicit secundum suam inten-

intentionem, licet sit falsum secundum intentionem audientis, non est mendacium, nec peccat, utendo illa amphibologia ex causa. Et forte illi sic negant, causa multa potuerunt adesse iuste, ergo iste perjurus non fuit. * Ex quibus ibidem, fol. 261. sic concludit: * Per hanc doctrinam singularem, vitare possumus innumera peccata, quæ passim aliquot negligentiores admittunt, negando, vel affirmando passim sine aliqua subintellectione, cum qua conjuncta essent vera, &c. Videlicet, subintelligendo aliqua quibus fiunt vera, quæ annuimus, vel falsa, quæ negamus: ut si quis respondeat petenti pecuniam, librum, &c. Non habeo, vel nescio illa, subintelligendo, ita ut teneat prestare, tradere, dicere, vel palam facere, quæ rei, quæ agitur, conveniat, ad hoc quod sit verum, quod affirmat, vel falsum quod negat. * Sic Conradus, & in idem recidunt verba ex illo excerpta supr. n. 14.

19. Quibus adde plures, quos citatos sequitur Michado rom. 1. lib. 2. p. 3. tr. 8. docum. 10. Ubi negativam sententiam propositam, sic ipse ait: * Pero otros muchos con mas probabilidad defenden, que auendo justa causa, es licito usar de equivocacion en el juramento, con oracion ambigua, que haga perfecto, y verdadero sentido, cõ las palabras, que mentalmente se annad eren; como el que preguntado por el juez, teniendo justa causa para no responderen juizio, dixesse, que no auita visto, o sabido tal cosa, annadendo mentalmente *parade Siria*, & sic de cæteris, &c. Porque jura segun el sentido verdadero que el pretende, ni haze agrauio al tercero, porq̃ no està obligado a hablarle a su mente, ni a declararle todo lo que interiormente siente. * Ergo qui huc sententiæ se conformans, restrictionibus mentalibus ex iusta causa utatur, nullius culpæ reus erit.

20. Et quidem cum non raro nonnulla regere necessarium sit, & hominum convulsus ad sui conservationem id exigat, si verba æquivoca non occurrant, nec silentio veritas occultari possit (cum sic frequenter clarius manifestetur) ex natura rei debet esse modus, ut regulam rationis non transgrediens possit quisque verbis absque mendacio, prout oportet, veritatem occultare: atqui nequit aliter congruenter fieri, cum verba æquivoca non occurrant, nisi non exprimendo verbis totam suam mentem, sed partem illius, etiam si error in alio inde causandus sit; ergo hoc non esse contrariationem faciendum est. Quapropter in hanc tandem sententiam venit M. Sotus lib. 5. de iustit. quest. 6. art. 2. concl. 7. Ubi docet, quod si quis nulla alia evasione possit astuti iudicis interrogationi satisfacere, poterit, quando respondere ad eius mentem non teneatur, dicere, se nescire, subintelligendo, ut tibi dicam: quia verbum *Sciendi*, dicit relationem ad loquelam, ac proinde verè potest dici *nescio*, subintelligendo, ad dicendum. Petat verò, non posse respondere; *non vidi, aut non audivi*; subintelligendo ad dicendum: quia facta, inquit, non dicunt relationem ad loquelam. Quod mirabile quidem dictum est: quia licet facta non dicant ordinem ad loquelam, verba omnia quibus exprimiuntur, hunc ordinem dicunt; imò partes loquelæ sunt. Et sicut notitia rerum potest verbis manifestari, ita & res ipsæ, & operationes; & sicut verba sunt signa conceptuum, ita & rerum, & operationum, quarum quis notitiam habet; quia in harum cognitionem non minus, quàm illorum, per verba devenimus. Ergo sicut scientiam rei negare licitum est; subintelligendo ad manifestandum, ita & actiones, & operationes sub eodem sensu: ac proinde sicut

respondere quis potest absque mendacio, *nescio*, subintelligendo, ut tibi dicam; quia in ordine ad verbum manifestandi, quando non teneatur, potest dici, ac si nesciret, ita similiter respondere potest, *non vidi, aut non feci*, quia in ordine ad obligandum respondendi perinde est, ac si non vidisset, aut non

21. Suadet hic discursus efficaciter ex facta gina, in qua usus restrictionis mentalis, tam per verbum sciendi, quàm per alia, quibus facta exprimuntur, à Christo Domino expressius continetur. Primum testimonium habes Marci 13. De his qui nemo scit, neque Angeli in celo, neque filius, nisi pater. Cujus propositionis veritas completatur per aliquid aliud in mente Christi Domini retentum, *Neque filius scit, ut revelet, vel non sit ab hominibus*, juxta varias Sanctorum Patrum expositiones. Secundum testimonium est, Joann. 7. Ego non ascendam ad diem festum istum. Quod Christus Dominus protulit, subintelligendo: *Non ascendam nunc, vel non ascendam publice*. Ascendit enim postquam Apostoli ascenderunt, ut ait Evangelista: *Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit, non manifeste, sed quasi in occulto*. Ex quibus planè constat, & restrictionis mentalis usum licitum esse, & non magis ad verbum sciendi, quàm ad alia verba quibus operationes significantur, applicari possit, cum eas manifestare non oportet. Quod est internum hujus propositionis; contra quam plura cogit Thomas Hurtado ubi suprâ, sed facile ex dictis occurrere potest.

22. Ex quibus concludo; rogamus sub juramento, quando veritatem manifestare non teneatur, posse licitè eam occultare verbis æquivocis, vel quæ ex circumstantiis implicite veram significationem fortiantur, vel etiam aliis, quæ ex sola addito mentis, etsi exterius nullatenus manifestato, verum significant, ut constat ex dictis. Quam magis explicat Mag. Dominicus Balthasar in *Margar. Confessor. Hispanis edita anno 1526. fol. 97. Ubi sic scribit: * Quando quis interrogatur de aliquo, quod dicere non expedit, dicere potest, si illud nescire, subintelligendo, ut revelandum, exemplo Christi, qui dixit, se nescire diem judicii, &c. Cavenda est ista cautio: primo, quando posset esse scandalum. Secundò: in judicio vero & iusto. Tertiò, ubicumque quis teneatur confiteri veritatem, de qua interrogatur. Quarto, quando quis juraret extra judicium non causatur per superiorem contra ordinem juris, nec ab aliquo particulari per commutationem, sed sponte jurat. * Hæc ille. Quæ ad praxim observanda sunt.*

23. In æquivocationum, & restrictionum mentalium Autores, quasi novi inventi, accit invehitur Baronius 1. part. Theolog. Moral. disp. 1. sect. 5. art. 3. à fol. 84. Sed in duos tantum, nempe Theophilum, & Tamburinum, jacula contorque, quasi doctrinam execrandam docuerint, à D. Augustino, & D. Prospero damnatam, contra Origenum, Cassianum, & alios: Cæterum hi Doctores non restrictiones mentales, sed mendacium ex iusta causa licitum esse asseriebant, ut videlicet apud Senensem lib. 5. annotat. 105, & apud Corneliolum in *Lapide in Epistol. ad Galatas, cap. 2. vers. 11. Ubi D. Hieronymus, & D. Chrysostomus ab hac opinione recedunt. Est enim apertissimus error damnatus ab Innocentio III. titul. de *Vsuris, cap. super eo*. Unde non mirum Originem, & sequaces ab Augustino reprobos. Instat Baronius, Lessium lib. 2. cap. 4. de *Justiis* & *Tac-**

& Theophylum in lib. sub nomine Emonerii edito, cap. 12. & 14. existimare, plebsque ex prædictis Patribus ex-
culari posse, quod mendacium vocent etiam oratio-
nem habentem tacitam mentis limitationem. Fate-
or, viri alii doctissimi ex quibus fuit Augustinus,
de aperto mendacio, & simulatione ex causa legiti-
ma eos intellexerunt, ideoque acerrimè impugna-
runt, quod secus fieret, si Lessii, & Theophyli piam
interpretationem admisissent.

DISPUTATIO SECVNDA.

De Horis Canonicis.

QUÆSTIO PRIMA.

*An qui preces Deo fundit cum propo-
sito actuali peccandi mortaliter, no-
rum orando peccatum committat?*

1. In hac disputatione unum supponitur, & alte-
rum discutitur; supponitur, ut indubitatum, propo-
situm a actuale peccandi lethaliiter esse pecca-
tum mortale; dubitatur, an huiusmodi peccatum cõ-
comitans sit circumstantia vitians orationem, ita ut
oratio ipsa sit peccatum mortale: P. Thomas Sanchez tom.
2. opus. Moral. lib. 7. cap. 2. dub. 9. docet, ut assulet,
rem hanc attingi, & resolvit. Primò inquit: * An
qui ex Ecclesiæ præcepto tenentur ad Horas, pec-
cent, si in peccato mortali eas recitent? * Et in hac
parte, cum communi Doctorum sententia, negat
contra Adrianum Quodlibeto octavo: putat enim, &
merito, nullam intervenire reverentiam in eo, quod
inimicus Dei, seu in peccato habituali permanens,
oret, & beneficia impetrare intendat, à Deo offenso,
licet posset ante orationem ad Deum converti, ut
dignus ad orandum accederet.

2. Hinc ad aliam questionem à paucis attactam,
gradum faciens, inquit: * An saltem peccaret ip-
somet oratione, & recitatione, si oraret, aut recitaret
actu peccans, vel actuale propositum peccandi
habens? * Et in hac difficultate Doctores dissident.
Prima sententia affirmat, cum Joanne de Medina
Doctore Complutensi Cod. de orat. tract. 6. quæst. de
modis, quibus oratio depravari solet, ubi fol. 177. Sic
scribit: * Si orans sit in peccato, scilicet, actu peccan-
do, vel actu proponendo peccare, & Deum offende-
re, peccat, sic orando. Nam apertum est, cum mag-
nam irreverentiam Deo facere; petendo beneficium,
& gratiam ab illo, quem actu offendit, & offendere
intendit: talis enim, non orare, sed contemnere vi-
detur, orando, petens à Deo audiri, cui tamen ipse
non vult obedire. * Sic Medina, qui tamen culpæ
quantitatem non determinat. Sed Corduba lib. 1. q.
10. in 3. & 4. punct. dicit, esse peccatum veniale.

3. Contrariam tamen sententiam tenet Navarro
in Manual de oration. & Horis Canonicis, continente
commentarium in cap. Quando stamus, de consec. dist. 1.
Ubi cap. 20. num. 23. contra Medinam, quem
libere refert, sic ait. * Ambo asserimus cum omnibus
aliis, orationem non fieri malam, eo quod orans so-
lum sit in peccato mortali: limitat tamen ipse, hoc
non habere locum in peccatore, qui non abstinet,

nec proponit abstinere à peccato, ob magnam irre-
verentiam, quam committit, petendo ab eo, cui non
vult obedire. Quæ quidem limitatio non videtur
nobis bona, tum ob illa, quæ supra num. 12. in aliud
propositum allegavimus, &c. Tum quia, ut defe-
ctus propositi abstinendi à peccato, ita voluntas
peccandi, & perseverandi, non repugnat voluntati
recitandi, & orandi Deum, imò se mutuo compati-
untur, sicut actus virtutis compatitur secum pecca-
tum mortale. * Et in margine: * non enim repug-
nant sibi mutuo, per ea, quæ tradit Div. Thom. 2. 2.
q. 24. art. 12. Pro quo text. in cap. pium. de Penit. dist. 3. Ha-
ctenus Navarrus.

4. Hanc sententiam tanti Doctoreis patrocinio
munitam amplexus est Thom. Sanchez tom. 2. consil.
lib. 7. cap. 2. dub. 2. dicens: * Tertia sententia asserit,
non peccare, qui recitat ex præcepto in peccato mor-
tali, & cum proposito actuali peccandi mortaliter.
Ratio, nam voluntas colendi Deum, & petendi ali-
quid ab eo stat cum actuali peccandi proposito: si-
cut stat, facere opus moraliter bonum, ut jejunare,
cum actuali proposito peccandi. Ita tenet Navarrus
reprobans sententiam Medina cap. quando. cap. 6. &
cap. 20. n. 25. & hæc sententia est verior. * Sic Sanchez.

5. Idem sentit Diana contra Sylvium part. 6. tract.
7. Miscellan. resol. 36. Nam licet solum intendat, statu-
ere, non esse peccatum mortale, approbat tamen
sententiam Navarri, & Patris Sanchez, dicens: *
Sed quid quid asserat Sylvius, si quis orat, non so-
lum in peccato mortali, sed etiam cum proposito
actuali, & voluntate peccandi mortaliter, non pec-
cat: ut docet Thom. Sanchez in opus. tom. 2. lib. 7. cap.
2. dub. 9. n. 3. & alii. *

6. Quorum sententia fundamentum est, quod
qui ob divinum testimonium credit, v. g. culpam
gravem esse dignam pœna æterna, licet simul pro-
ponat committere adulterium; hoc propositum non
vitiat fidem, nec peccat credendo: ergo similiter non
vitiat orationem, nec peccabit orando. Probat: quia
ut ex Angelto, notat Vazquez 1. 2. quæst. 18. art.
3. Circumstantia alicujus actionis dicitur, quæ eam
aliquomodo respicit: * Si circumstantia, inquit,
aliqua solum comitatur actum, nec ipsum tunc mo-
do afficit, non potest ad malitiam, aut bonitatem
actionis pertinere; exemplum est, cum quis facit opus
aliquod ex uno fine pravo, & simul aliud opus non
ex illo fine: nam respectu hujus operis pravi finis
non est circumstantia, sed respectu prioris: idem de
aliis circumstantiis, eadem servata proportionem di-
cendum est. * Ergo cum propositum peccandi
lethaliiter sit circumstantia, quæ solum comitatur o-
rationem, sicut, & actum fidei, & auditionem sacri,
non est cur potius illam, vitet, quam alios actus: er-
go non repugnat honestè velle Deo cultum per au-
ditionem sacri, cum proposito adulterandi: cur ergo
oratio licita, & honesta cum illo pugnet. Et sanè
difficile creditu videtur, eum qui in discrimen ad-
ulteri se proicit, non possit licitè Deum simul ora-
re, ut ab imminente corporis, & animæ mortelibe-
retur: & eum, qui præ fragilitate carnis, est in propo-
sito peccandi, nequire licitè auxilia petere ad ingres-
sum Religionis, ut deinceps se tutum reddat ab oc-
casionibus libidinis. Nec parum his favet Magister
Petrus de Ledesma in Sum. tom. 1. de Sacram. Eucha-
rist. cap. 11. concl. 5. Ubi docet, affectum actuale pec-
cati venialis non vitare susceptionem Eucharistiæ:
* No peccat (inquit) venialmente el que llega a este
Sacramento con conciencia, y afecto de pecado ve-
nial; porq; no es contra precepto alguno, ni impor-
ta ir-